Контрольный экземпляр

Массо а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«Свет» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШОАТТА, 24 ЯНВАРЬ, 1981 ШУ. ● № 11 (6301). ● Мах 2 кепиг.

КПСС XXVI съезда накъадолхаш

СОВГІАТО ДЕКХАРИЙЛА Ю

Укх тІехкьарча хана республике ярхача социалистически яхье хьалха латтаи хьайоагІа Назрановски района. Цунна еннай КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Сийлен грамота. Из геттара доккха совгІат да. Из толам боккхача дикка даькъа юкъедихьад «Экажевский» совхоза хьайбаш лелидераша а.

Социалистически яхье хьалхара моттигаш яьха тха ферма коллектива республикански сийлен Улга тІа дІаязъяьй, цхьаболча тха дояркашта доккхий правительственни совгІаташ деннад. Тха цІагІа а боккха кхаъ кхаьчар. Ах шера баьча балха итогех СССР Лакхехьарча Совета Президиума указагІа сона «За трудовую доблесть» яха медаль елар.

Дика хьокхамаш долаш чакхдаьккхар оаха пятилетка тІеххьара шу. Ханал хьалха кхоачашъяьй шера план. План 85 тонн йолаш, паччахьалкхенга 88 тонн дулх дехкад. Иштта планал совгІа 47 тонн шура ехкай. Уж толамаш дахе вІаштІехьдаьннад тха совхоза дояркаша, скотникаша хьинаре къахьегар бахьан долаш.

Аз сай пятилетка дикъ шера кхоачашйир. Совхоза планагІа хІара кхоабача Іаттагара 1700 килограмм, социалистически декхарех 1800 килограмм шура яккха езаш хиннача 3154 килограмм яьккхар. Ах шера итогашка хьожача хана шера план кхоачашъяра гаьна яьар со. Цу гІулакха массехк килограмм шура мара эшацар.

Тха хьайбаш лелалераша дика яхь дІайолаьй цхьайтталагІча пятилетка хьалхарча шера а. ХІанз тха ферме хІара кхоабача Іаттагара 4,7 — 4,8 килограмм шура йоаккх. ХІаьта со вІаштІехьдоал хІара кхоабача Іаттагара 7 килограмм гаргга шура яьккха. Из соахка укх хана хинначул 0,5 килограмм дукхагІа я. Иштта дика хьокхамаш долаш къахьег мердача шера са нешас К. Мутиевас. Цуя хьокхам — 6,5 килограмм шура.

ЧІоагІа бехктокхаме а хеташ тІаийцар оаха «1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегІайоалаяра кертера доштамаш» яха парте XXVI съездага йола КПСС ЦК проект. Тха ферма коллективо теркам тІабохийташ Іомадир из доархІаме доза документ. Хургйолча партийни форума сийна хІара тха болхлочо ший торонашка а хьежа керда социалистически декхараш тІаийцар. План 1800 килограмм йолаш, хІара кхоабача Іаттагара 2500 килограмм шура яккха дош деннад аз. Из кхоачашдара торонаш йолаш я тха.

Хьинаре къахьийгар чакхдаьнича шера доакъар Іалашдеш хинначар. Шортта силос, сенаж, гІадамаш, концентраташ я ферме. Хьайбаш дика Іантара доахаргда оаха укх шера.

Хан - ханахьа хьайбашта ма эшша доакъар, моана, муж, концентраташ лу.

Парте XXVI съезда сийна цин бетта план кхо ди хьалха кхоачашъе лерх! оаха. Из кхоачашъяра мел эшар долаш да. ХІаьта со айса тІаийца социалистически декхараш кхоачашде декхарийла ю паччахьалкхен доккхача совгІато.

З. ОЗДОЕВА,
Назрановски района «Экажевский» совхоза доярка.

КЕРТТЕРДАР — ДИКАЛ

1981 ШЕРА НАЗРАНОВСКИ ТРИКОТАЖНИ ФАБРИКА КОЛЛЕКТИВО ТІАЙИЦА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕКХАРАШ

КПСС XXV съезда исторически решенеш чекх а йоахаш тха предприяте коллективо ханал хьалха кхоачашйир иттлагІча пятилетка тІеххьарча шера планови заданеши тІаийца социалистически декхараши.

КПСС XXVI съезда сийленца накъабахара шерра социалистически яхь йоаржаьча фабрика болхлоша, инженерно-технически болхлоша, гІулакхерча нахе укх тайпара социалистически декхараш тІаийцад:

1981 шера натурагІен валагІен продукци арахецара планови заданеш 25 декабре кхоачашъе, хье а яь пленал совгІа маьхала яккха 500 эзар сома маьха йола 300 эзар издели.

Продукци маьхала яккхара 1981 шера хьалхарча квартала план КПСС XXVI съезд хьеллача денга кхоачашъе, оптови маьхашка диллача планагІа лаьрхІачул совгІа 400 эзар сома маьха продукци маьхала яккхе.

Паччахьалкхен дикала Знак йола продукци арахеца а йолаяь, 23 февралега кхачелахьа лакхерча категорех йола из продукци 35 эзар сома маьха дола 70 эзар барзкъа хьаде.

В. И. Ленин ваь 111 шу дузача денга кхачалехьа планагІа лаьрхІачул совгІа 450 эзар сома маьха продукци маьхала яккха.

Болхлой квалификаци лакхъярах, балха ха йолалга дІадеккхарех, барзкъаш доахеча цехе кулг-нара деш дола балхаш аттача доахаш йола машинаш юкъейоалаярех къахьегама овсарле соахка хинначул 2 процент лакхъе.

Продукце дикала управлени яра комплексни система юкъейоалаярех, регламентированни технологически режимаш нийсо лелаярех 5 тонн кІадаш кходе.

70 эзар киловат-сахьат электроэнерги кхое.

Арахеца продукци дикагІа хилийтара мехали теда машин Іалашъе, кІадашта йоахалца обработке ю электропресс юкъейоалае, продукце дикала управлени яра йола комплексни система юкъейоалаенга чекхдакхе.

Дьача договорашкен заказашкен хьежжа торгови базашта продукци доттаелга Іалашде.

Оттадьча договораше дІа ма декхара торгови базашта хан-ханнаьа поставкаш ярех, мах беча организацеша детташ дола гІодаш кІезигдерах, арахецеча продукцега дІадодар лохдерах, доадеш дола кІадаш кІезигдерах предприятена хулеш дола зе планагІа лаьрхІачул 50 эзар сом кІезигде.

Сменашка болх а ца беш нах багІаш хилар дІадеккхарех, болхлой къахьегамен бытен хьалаш тоадарех, производства культура лакхъярех балхара дІабуьлаш бола нах 1980 шера дІабийннарел 30 процент кІезигагІа хилийта.

ХІамаш тега бІаь мотористка кийчъе, керттерча профессех йолча 150 болхлойчун квалификаци лакхъе, цер юкъерча дешара боарам лакхбе.

Организационно-технически мероприятеши рационализаторски предложенеши производстве юкъейоалаярех 15 эзар сома пайда бе.

Орджоникидзевски производственни трикотажни объединене коллектив социалистически яхье хьехе.

Фабрика коллективерча хІара къахьегамхочун сийлен декхар а лоархІаш, 1981 шера тІаийца социалистически декхараш толамца кхоачашдера тІагІертта къовсам лоаттабалга Іалашде.

Социалистически декхараш дийца а дийца тІаийцад фабрика актива собране.

БОЛХ ДІАХО ТОАБАРА

1981 ШЕРА КАРАБУЛАКСКИ ХИМИЧЕСКИ РЕАГЕНТИЙ ЗАВОДА КОЛЛЕКТИВО ТІАЙИЦА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕКХАРАШ

КПСС XXVI съезда сийленца накъаяхара хьинар кхо ца деш къахьегаш я предприяте коллектив.

КПСС ЦК октябрьски (1980 ш.) Пленума решенеш, парте XXVI съездага йола «1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхачалца а СССР экономически социальни дегІайоалаяра керттера лостамаш» яха КПСС ЦК проект чІоагІа къоабалъяь хьал а лоацаш, завода коллективо тІаийцад доккхий социалистически декхараш.

Валови продукци арахецарех товарни продукци маьхала яккхарех шера план 29 декабре кхоачашъе. ПланагІа лаьрхІачул совгІа кхаь тайпара йола химически реагенташ 240 тонн арахеца.

Шера планал совгІа 50 эзар сома маьха продукци маьхала яккха, заданел совгІа 50 эзар сом мах бола валови продукци арахеца. Итт эзар сома пайда бе. Шу чакхдалалехьа 140 моттиг йола деша даха ха йоацача берий учреждениш хьалъяьяха.

ХІара балха моттиге кхом барахи хьурмат дарахи, производства ерригача звеньяшка бийдал, материалаш, энергоресурсаш йоаяра нормаш нийса лелаярах арахецача продукцега дІабода мах 12 эзар сом лохбе, 64 эзар киловатт-сахьат электроэнергии 140 тонн условни доагори кходе.

Производства эффективность лакхъяра тІадерзадаь балхаш де, къахьегама овсарле лакхъяра задани 0,8 процент тІеххоачашъе, соахка хинначул 1 процент из лакхъе.

Производствана 13 эзар сома экономически эффект йола рационализаторски предложенеш юкъеяхьа. 25 эзар сома пайда бергбола организационно-технически мероприятеш чакхъяха. «ТІехьабусараш боацаш бе болх» яхача ростовчаний инициативагІа дІахо а социалистически яхь лелае.

Договорашкен заказашкен хьежжа поставкаш е. Брех йолаш продукци арахийце моттиг ца кийсъялийта.

Коммунистически хьисапе къахьегий тара цехий, участкай, сменай, отделий коллективашта юкъера яхь дІахо а лелае. Цхьан коллективана «коммунистически къахьегама коллектив» яха сийлен цІи хьожайта. «Коммунистически къахьегама ударник» яха сийлен цІи 35 болхлочоа хьожайта, 250 гаи кІотарги дІайогІа.

Къахьегамхой экономически дешар лакхлара 15 болхло чувоагІа дикагІолча опыта школа, 30 саго дешаргдола экономически знаней школа, 112 саг чувоагІаш йола коммунистически къахьегама школа вІашагІйолла.

Лакха квалификаци йола болхлой дукхагІа хилийтара керттерча профессех йола керда пхи болхло кийчъе, 68 болхлочун квалификаци лакхъе.

Шефство лелаеча колхозе, хІамаш дІаювча овсар леча, юртбоахама продукташ чуэцача эзар сага-дийнахьа болх бе. Кхашка болх бе пхи механизатор хьежаве.

1981 шера дІахо а социалистически яхь лелае Волгоградски завода. «Ижевански бетонщит» яхача комбината коллективашца.

Социалистически декхараш дийца а дийца тІаийцад завода коллектива юкъарча собране.

Малгобекски района «Ачалуки» яхача совхоза механизатораш, мастерскера слесараш, токараш, кхы специалисташ дерригга шоай кизаш сарцагІа а даьха схьбенна трактораш, автомашинаш, тІехьайкиза лелаю юртбоахама техника тоеш боалх. Хьинар айденнем балха овсарле лакха йолаш къахьег цар. ДукхагІчар юкъера лаьрхІачи 150 процент кхоачашъю шоай балха дийнахьара нормаш. Царех ба токарь Чепанов Абоязит, газоэлектросварщик Акиев Руслан, кхыбараш. Цар тІехдика тоаю техника. Из вІаштІехьдоал йоккха балха опыт йолаш говзанчаш уж хиларх. Иштта, Чапанов Абоязитe алхлагІа разряд а йолаш совхозе токарь волаш хьинаре къахьега ворхІ шу даьннад. Из санна йоккха балха опыт йолаш алхлагІа разряд йолаш вола, дукхачи шерашка совхозе къахьегаш хьавоагІа Акиев Руслан, кхыбараш.

Дикача хьокхамашца КПСС XXVI съезда накъабахара шоашта юкъе шерра социалистически яхь а йоаржаяь къахьегама вахте эттаб совхоза болхлой.

СУРТА ТІА: токарь Чапанов Дреса Абоязит.

Н. ПЛИЕВА сурт.

«Парте съезда — тха хьинаре къахьегам» яхача девизагІа къахьегаш ба «Горячеисточненский» совхоза мехмастерскера болхлой. 18 коммунист юкъе волаш я мастерской заведующи Дагаев Махьмед керте латта цигара парторганизаци. Коммунисташ а парте боацараша а тешаме кийчъю техника. Цар дош деннад парте XXVI съезд хьеллача деношка ерригга тракторaш тоаяь йоахаргйолаш, хІаьта уж 60 я совхозе.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) коммунисташ С. Исакови М. Дагаеви тоаьча агрегатага хьожаш боахк.

В. ДЭИСЯКА сурт. текст.

ТЕШАМЕ ЛАРД ЙОЛЛ

Дика чакхъяьккхар иттлагІа пятилетка Сунженски района ЦІеча Эскара цІерагІча колхоза кхаш лелалераша. Толамца кхоачашйир юртбоахама культураш кхеярен паччахьалкхенга йохкарен планаш. Цул совгІа, массагІча пятилетке хинначул дукхагІа хилар хІара гектара тІера чуэца хьувкъам. Колхозхой къаьстта гІадбуташ да хІара центнер ялат, кхыйола культураш кхеярга дІадахийтар дика лохденна хилар.

ЦхьайтталагІча пятилетке кхы а лакхбе лерхІ колхозхоша хІара гектара тІера чуэцаргбола хьувкъам.

Соахка гурахьа дІадийна 2980 гектара тІа ялат да укхаза кхедеш. Агротехнико дІадеккхача тайпара дІадийна ма бооражагІа листен пхо болаш дегІадоагІаш да. ХІана хІара гектара тІа кхоккха центнер кхоачийташ аммиачни селитраеи нитроамофосацеи подкормка еш я.

— Ялат эсалагІа долча моттигашка апреле кхы а цкъа подкормка ергъя оаха, — йоах колхоза керттерча агрономо Федин Николай Васильевича.

БІаьсти ялатаи доагъарги 2450 гектара тІа дІаоаргъд тайп-тайпара культураш. Из дерригга лаьтта соахкее а за ба аьха да, хІаьта 400 гектар минеральни, органически удобренешца хььвидаь, культиваци я, мукха баьккха, нийсдаь да.

Март бутт болалуш йиъ бІаь гектара тІа гороха доаъъара кейя дІабуврба оаха. Пхи градус шелал хийцаш лов цу культураша. Цудухьа цу хана дІайийча кхераме а яц, — йоах Николай Васильевича. — Индустриальни хьисапе юртбоахама культураш кхеярах дукхагІа пайда эца лерхІ оаха дІахо йодача хана. Масала, укх шера цу хьисапе дІадуврга оаха соахка хинначул 150 гектар дукхагІа а долаш пхи бІаь гектара тІа генараш, хІаьта ялата хьаикІаш — цхьа бІаьи ах бІаьи гектара тІа.

Кхашка органически удобренеш дІаккухьаш района «Сельхозхимия» яхача объединенера Сасин Васкле кулгалду механизированни отряд я укхаза. Цо беча билха раьза ба колхоза кулгалхой. Овсаре къахьег трактористаша В. Аникина, М. Щербинина, бульдозеристи М. Корешкова, экскаваторщика В. Мартынова. Балха нормаш юкъера лаьрхІача 150 — 160 процент кхоачаш ца еш ди дІадахийтад царех хІаране. ХІаьта план 17 эзар тонн йолаш хІанзале из эзар тонн органически удобренеш дІайихьай отрядо колхоза яхашка. Кхы а шиц кІирагІа болх бича шоай план кхоачашъергхиларах шеко яц Сасин Васкле.

Воккха теркам тІабохийт колхозе бІаьсти ювча культурай фу дІадувча лаьхача боарамга кхоачадаре, а. Ялата дІаювча культурай генарий фу дерригга а цхьоагІча сортах да, хІаьта доакъара дІаоргйолчар — шоллагІча.

ТІатеІІа къахьегаш я Пузенко Николай Ивановича кулгалду сомий бешамаш лелаю бригада а. Сой дукхагІа латаргболаш хІара гектара ши эзар литр кхоачийташ чудуийташ хий диллад, зуламеча садоахнача кІамашта дукхьала колхаш техай.

Ха эехьа ца йоаеш схьдаь дІахьош да балхаш баьцаьараш лелаеча бригаде а. Органически удобренешца вІашагІа а эдеш парникашка лаьтта хуллаш да. Е бутт чакхбоалаш рассадна лаьрхІа кабуца ги дІадуврга цар парникашка, хІаьта цул тІехьагІа — помидорий ги.

Цу тайпара, хургболча хьувкъама ма хулла тешамагІа ларда йолла гІертаи болх беш ба хІанз цу колхозе.

М. ХАМАТХАНОВ.

УКХ ШЕРА 22 ЯНВАРЕ ШУРИН ФЕРМАША БАЬЧА БАЛХА ХЬОКХАМАШ ГОНТАШ ЙОЛА СВОДКА

Районаш	ХІара Іаттагара дийнахьа яьккхар (кгр) 1980 шера 22 январе	1981 шера 22 январе
Ачхой-Мартановски	3,8	3,5
Грозненски	4,3	4,3
Гудермесски	4,1	4,5
Малгобекски	2,3	3,1
Надтеречни	2,3	2,4
Назрановски	4,1	4,2
Наурски	4,8	4,6
Сунженски	3,9	4,2
Урус-Мартановски	4,3	3,9
Шалински	3,8	3,7
Шелковской	5,9	5,6
Республике тІехьа	4,1	4,2

Декхарех дика лоархІабу

Хьинаре къахьийгача Грозненски генарий даьтта завода коллективо 1980-ча шера план 20 декабре кхоачаш а яь 339 тонн планал совгІа даьтта даьккхад. хІаьта 208 эзар сома продукци маьхала а яьккхай.

Продукце дикала тІахьожам лоаттабара комплексни системагІа (КСУКП) болх беш йолча завода коллективо къовсам лоаттабу производства технологически режим ца телхайтара тІехьа. Цунах хьахинар да иттлагІча пятилетке ара мел хийца продукци ГОСТ-ашка хьежжа хилар.

ДІаяхача пятилеткагІа дукха балхаш даьд тишъеннар дІа а йоаккхаш керда модернизировани оборудовани оттаеш, керттерча производствана механизации автоматизация еш. Масала, керттерча производства участке оттаьй керда модернизировании «ЕПМ» яха экспеллераш, механически примесаш хьакъовстаелга кхы тІа а тоадергдола электромагнитни сепаратораш. Бийдала участке ЗСМ-50 яха керда сепаратораш оттаяьй дукхача транспортерни элементашта меттел.

Толамаш даха гІо ду ерригача коллективо хьинар ца кходеш, барт цаІ болаш къахьегаро.

Лакха овсарле йолаш къахьегачарех ба производстве хьалха латта сушильщицаш, дахача шера март бетта пятилетка кхоачашъяь Юсупова Марижа Гайтукиевна, лаборант Кузнецова Антонина Александровна, цу шера шерель бетта пятилетка заданеш кхоачашъяь слесарь Семин Петр Иванович. Цу коллективе 39 саг ва коммунистически къахьегама ударник волаш. ХІаьта бийдала участок ше а я «Коммунистически къахьегама участок» яха цІи лелаеш.

Завода коллективо декхараш тІаийцад КПСС XXVI съезд хьеллача денга карарча шера шин бетта план кхоачашъе шин бетта планал совгІа 15 эзар сома продукци маьхалъяккхе.

Х. АУШЕВА.

ДІадахача шерен бІарчача пятилеткан планаши тІаийца социалистически декхараши ханал хьалха кхоачаш а даь, дикача производственни хьокхамашца дІадоладаьд цхьайтталагІча пятилетка хьалхара шу Старогрозненски бурув тохара балхий управлене «Старогрозненски-1» яхача буровой коллективо.

Дика къахьегаш ба цига буруедеттарий гІончий Зелинский Петр, Баландин Михаил, кхыбараш.

СУРТА ТІА: буруедеттарий гІончаш П. Зелинскийи, М. Баландини.

З. БАТЧАЕВА сурт.

Керда декхараш кхоачашдеш ба

Вай республикерча мехкдаьттахошта юкъе ярхача социалистически яхье хьалха латташ хьабоагІарех ба «Старогрознефть» НГДУ мехкдаьттахой. ДІаяхача пятилетка план эттара хьалхарчарца кхоачаш а яь, цхьайтталагІа пятилетка бІубенна дІайоланьй цар. КПСС XXVI съезда сийна къахьегама вахте эттача цар доккхий социалистически декхараш тІаийцад 1981 шера а. Паччахьалкхен планал совгІа 6300 тонн мехкдаьтта даккха, цох эзар тонн КПСС XXVI съезд хьеллача денга кхачалехьа даккха дош деннад управлене коллективо.

Ше тІаийца декхараш толамца кхоачашдеш дІадоладаьд цо е шу. Духхьал январа хьалхарча итт дийнахьа цо даьккхад 120 эзар тонн мехкдаьтта, цох планал совгІа даьккхар 200 тонн да.

Управленена чу мел йоагІача мехкдаьтта доахача цехий, бригадай коллективаша толамца кхоачаши тІеххоачаши ю планови заданеши тІаийца социалистически декхараши. Царна юкъе а хьалха латташ хиларца белгалъяьйна я къона инженераш Крусинский Сергей, Ковалёв Юрий, Шамардин Игорь, Шинкаренко Игорь керте латта бригадаш.

* * *

ДІадахача шера дерригача технико-экономически хьокхамий паччахьалкхен план дикка тІеххоачаш а яь, цхьайтталагІча пятилетка хьалхарча шера доккхий декхараш тІаийцад технологически транспорта Грозненски управлене коллективо. КПСС XXVI съезд хьеллача денга кхачалехьа халкъа боахама мовхьаш дІа - хьа дахьара хьалхарча шин бетта план кхоачашъе, шера план 22 декабре кхоачаш а еш, планал совгІа бІаь эзар тоннел чухьнахьа доацаш халкъа боахама мовхьаш дІа - юха дахьа, массе а тайпа транспортега шин дийнахьа кходаьча доагорен смазочни материалийн чотагІа болх байта декхараш тІаийцад управлене коллективо.

Уж декхараш толамца кхоачашдеш ца. Январа хьалхарча ах бетта республикерча буруедеттарашка, мехкдаьттахошка, гІишлонхошка цо дІакхачийтад 60 эзар совгІа тонн мовхьаш, уж да планагІа лаьрхІачул дикка дукхагІа.

Хьинаре къа а хьегаш башха - дика производственни толамаш доахаш хиларца белгалбаьнна ба Къахьегама ЦІеча Вайракха орден лелаю водитель Демильханов Овлхазар, Къахьегама Сийлен кхоалагІча степена ордена кавалер, водитель Бочаров Александр, водителаш Погосов Ширин, Магомаев Леча, Доев Мохьмад, Макаров Виктор, кхыбараш. Автомашинашта дика доал а деш, хІара дийнахьа рейсагІа арабувлача цар юкъера лаьрхІача сменин нормаш 150—160 процент кхоачашъю. Шоай къахьегама толамаш цар хетаду вай мехкарча коммунистий лакхера форум хьеллача дена.

Т. АЛЕКСАНДРОВ.

Парте XXVI съездага йола КПСС ЦК проект ювцаш

БІубенна накъадолх

Грозненски вагонни депо партийни организаце Іалашдаьд X-ча пятилеткан 1980 шерон производственни планаш толаме кхоачашъелга. 97 болхлочо ханал хьалха кхоачашъьй шо-шоай пятилеткаш, шера план ханал хьалха кхоачашъьйй 3 цехо, 5 бригадо. ХІанз, цистернаш юлаш волча коммуниста нов. Степаненкос дІайолаьча починачІа социалистически яхь ялржай 1981 шера хьалхарча кварталера шо-шоай планаш съезд хьаелла ди тьаьтІаотталехьа кхоачашъяр духьа. Нов. Степаненкос дІадоладаь гІуланх хьаллаьцад 210 саго.

Партийни организаце шийн собране бийдай парте XXVI съезда КПСС ЦК-ас кийчъинь «1981 — 1985 шерашна а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегІайоалара керттера лостамаш» яха проект.

Депо гІулакхаща айхха дувзаш дийцар керттера лостамаш. Шийн решенеца собране партком местноми декхарийла дый царех лаьца ергйола доклад кийчъе, докладчинаш чІоагІбе, январе ерригача цехашка, сменашка, бригадашка болхлой собранеш е. ХІаьта хІана из болх чакхбоалаш литт. Керттера лостамаш ерригача подразделенешка декабре ЧІадовзийтад агитаторашен политинформаторашен. Болхлой собранеца лерхІар — съезда сийна а 1981 шера а социалистически яхь йоаржвар, доккхагІдола социалистически декхараш тІаэцар, производственни подразделеней хьинар айдар. Ерриге гойтара агитаци кердайоаккхаргйола гІулакх даьд.

Керттера лостамаш кІоаргагІа Іомадара экономически образоване ерригача школашкей коммунистически къахьегама школашкей еш занятеш я. Уж Іомадеченн дувцачей хана массане а хьакхайнадер цаІ да — партен правительстви XI-ча пятилетке халкъа вахара материальни культурни боарем хадданза лакхбара, халкъа хьал-торо тоаяра шерра программа чакхъяккхара де лаьркІа хІамаш шоаш ма дарра хьаллоацаши раьза болаши хилар. Депо къахьегамхошта хьашт долаши кхетадеш да керттерча положенешкара хьадоагІаш дола, балха ханах дикагІа пайда эцара, къахьегамен производственни дисциплина лакхъяра хьанъехьа дІадехараш.

Вагонниний коллективо кхетабеш ба, капитальни вложенеех пайда эцара кхомегІа хиларах тарра, болх беш йолча предприятенцта реконструкци елга, уж технически ихы тІа а кийчъелга эггара хьалхарча моттиге оттадеш бола пятилетка никъ. Машинаькъий Министерства планагІа вагонни депона реконструкци еш а цистернаштен запасной оатхалаштен ремонт яра прогрессивни технологе тІа из яккхар духьа. Из реконструкци елга а керда технологи юкъейоалаелга а 1980 шера чакхдаьнна хила дезаш дар, хІаьта из хІанз а ше дІадоладеннача латташ да. юкъагІа а диса.

Вагонниа локомотивниа депоштен машинниаькъа транспорта станцештен реконструкци яра комсомоло шефство лелаяра хьакъехьа комсомола XVIII съезде Л. И. Брежнева еннача указанега хьежжа НГІАССР комсомола областной комитето шефство лаьцаяр вагонни депона реконструкци еча. ХІаьта хІанз хо шефство хаьддаи хьахулаш хІама долаши хилар лоара.

Проект ювааш белгалдаьнарааш теркал а деш, оаха ях «Транспорти буввами дегІабоалабар» яхача локомотивеги вагонеки пайда дикагІа эцалга дувцача VI разделе е дешаш ІотІатоха: «Машинаькъа Министерство, машинаькъа транспортен мехкдаьтта Іилма-тохкамен институташ декхарийла йойла цистернашкара мехкдаьтта продукташ Іоцецача хана уж цІенъяь чура Іоахаргйола метод е способ кийчъе». Из данза дардоашаш да мехкдаьтта продукташ Іоцецача пунктаиикара цІенъяйта хьауха цистернаш букс уж дукха юсаш хиларах а тІаккха цу гІулакха дукха ха йоалш цистернай оборот цо лаьгІъеши хиларех а. Цул совгІа, Іалаьмате дукха йоа мехкдаьтта продукташ. ДІахо а, вагоний парк роликови подшипникаш тІа яккхара хьанъехьа къамаьл долча метте ІотІатоха: ха — цхьайтталагІа пятилетка. Цигга, цу разделе дІахо ІотІатоха: «Цистернех пайда дикагІа эцар духьа хьалхагІа арахийцача цистернай мела узлаш вІаштІехьа ца хиларах цистернаш дами эксплуатацено югьера дІаоалаши мехкдаьтта продукташ чуйоттара кхоачамаш эмалуни хиларах царна модернизаци е. Колкака юкерча доамоштех тІаьлгаштех доагІаш да из».

«Промышленность дегІайоалар» яхача IV раздела «хьун, целлюлозно-кахьата, хьу чакхйоахача промышленносте...» яхача абзаце, «макулатурана ма мотта духхагІа утилизаци е» аьнна лаьдача метте хаьдагІа оттаде а е дешаш ІотІатоха а: «Макулатура гульяран дІачутеларан хаьдда цифраш а макулатурах целлюлозно - кахьата промышленносте масса процент каьхат хьакулгІ Іалашде деза а оттаде».

Из предложени яланза арг ца хилар дувзаденна да хІанз манулатура хьагул ца а еш, бахача налем тикашех йоагаеш е нувхаш чутессача лышкашка кхувсаш хиларца, хІаьта газеташи журналаши доацаш цхьаккха дезал мичаб.

ХІанзе а дена дІаболабе беза хІара участкера гІуланхаш тоалара болх. Масала, «Социальни дегІаахар...» яхача VIII разделе ядаьд почтови бувзамо дега гІуланхаштца бзаза кхоачам бара хьакъехьа.

Горсовета депутат хиларах тарра, дукхача нойкъосташа хьехьийнхар сога 1-гІа январь хьатІакхачале массехк хьалхагІа керда шу даькъала дуцаш кхахьийта открыткаш, хІаьта уж кхача дезачарга дІаккхачийталацар 14-чей 15-чей январе мара. Цул совгІа, АВИА а вож а — шинка а тайпарча почто цхьатарра ледара бу болх. Деза деноиш даькъала дувцаш кхухьийта открыткаш дукха хулаш хиларах, бахьдар аьлча, со теш, хІаьта а, уж шоай ханнахьа нахага дІакхоачаргдола наькъаши методаш вІаштІехьъяха еза-кх почтовикаша наьха дог ца а эттІадеш.

Хьалхарча шера планаш толаме кхоачашъярах тийша хургда вай парте XXVI съездо тІаэцаргйола ерригача пятилетка экономически социальни программа кхоачашъелга, цудухьа лоархІаме да укх шера хьалхарча деношке а дена шерра социалистически яхь йоаржвар, хІаьта вагонни депо партийни организаци хІанз цу дешага хьожаш я. Февраль бетта дена дІа вагонни депо юкъедоаладеш да бригадни хьисапе къахьегам вІаштІехьбоаккхилгех цулах мах талгеи, тІаккха торо хургья кердача тайпара яхь вІаштІехьъяккхя хІаьта оаха дІадоладу из йоккхагйолча цекарага, хица-Іанарца цистернаш юлача Червленная - Узловая яхача станцегара. Из керда хьисапди подразделеней хьинар дйдеча, коллективана кхетам луча, план кхоачашъяра хьалхара бехктокхам айбеча, предприятена доал деча къахьегамхой юкъеоза.

М. МЕЖИДОВ,
Грозный станце вагонни депо мастер.

МЕХКДАЬТТАХОЙ КХУВРЧ

Партенен мехкан хьалхашка керда горизонташ хьелларйолаш йолча КПСС XXVI съезда дика кийчъенна накъайода вай мехка эггара къаьнагІчарех цаІ йола академика М. Д. Миллионщикова цІерагІча Къахьегама ЦІеча Вайракха орден лелаеча Грозненска мехкдаьтта института коллектива.

Института студенташ, преподавателаш, болхлой дика айденна ба 10-ча пятилетке вай мохи экономически социальни дегІабара КПСС XXV съездо аь исторически решенеш боккхача толамца чакхъаьла хиларах.

Инженерни а Іилман а кадраш кхееш, Іилман, технинан, производствен цхьоагІо чІоагІъеш хьинаре къахьийгад яхача пятилетка дукхача къамий вахалех латтача барт цхьоагІо болаь института коллективо. Института доккха цІей хинне чакхдаьлар 1979-ча шера института 50 шу дизар.

Дика толамаш даьхад института укх тІеххьарча итт шера, къаьстта а 10-ча пятилетке. Хьалхьий итт этаж йола керттера дешара корпус, кердача оборудованеца Іалашъяь а дукха къаьнареш керда бархІн специализировани аудитореш, шинь лингофонни кабинет, хьалхьий масехк тахаларча ханара лабораторешь, царца цхьана электронно - вычислительни машинаш йола вычислительни ир. Воккха болх чакхбоах геолого - [illegible]ически музея. Укхаза дукха а мелкдаьттай, мехкдаьтта продуктай, тайп - тайпарча минералий уникальни коллекцеш.

ТІехьа - тІайоагІача нана дешара - кхетама болх тоабара хьинаре къахьег ректорато, деканаташа, кафедраша. Цу гІулакха дикка пайда лу Іилма - методически советa балхо, массайолча специальностех къонача специалистий моделаш увттаяро, дешара дисциплинайн технологически картийи структурно-логически схемаш кийчъяро. ЧІоагІа теркам тІабохийт дешара кхетам балара технически средстваш юкъехулара, студентий балхаш а дешар а производствеца дувзара, цар производственни а общественно - политически а практика вІаштІехьъяккхара, кхычоа.

Студенташ дешарах дикагІа кхет. Дукхьал цхьан 10-ча пятилетке институто вахаре путевка еннай 4,7 эзар инженера.

Института балхахоша яь Іилма - технически разработкаш юкъейоалаярах Нохч-ГІалгІайчен а мехка а халкъа боахама 17 милл. сомо пайда хиннаб.

Іилман белхахой тхоашта майчбаь да Іеш, беррагача мехка а кийчбу оаха. 1965-ча шера дена тха института боккъо еннай технически Іилмай кандидат яха цІи яла бокъо луш йола диссертацеш хьайиіе, цар мах бе. Цу юкъа 270 саго защита яьй кандидатски диссертацешта.

Института дегаоацдо я Іилма, техника, культура заслуженни деятель яха цІи енна 30 сар, царна юкъе из сийдола РСФСР цІи лелаеш 9 сар я: Ю. Л. Расторгуев, Г. М. Сухарев, П. П. Забаринский, Б. К. Лотаев, А. И. Гунов, А. З. Дороночинский, М. М. Александров, А. Е. Симоновиц, А. П. Гришин.

Укх тІеххьарча хана тоаденнад студенташта, преподавателашта, болхлошта коммунистически кхетам балара гІулакх. КПСС XXV съездо дІадехкача бесса комплексно лелабаьб парторганизаце из болх. Цхьатарра кІелйно - политически а, къахьегама а, нравственни а кхетам луш. Лакхбеннаб партийни дешара сисетерча занятейи общественни Іилмаш хьехарен идейно-теоретически Іилма - методически боарам. Иштта тоабеннаб агитационно - пропагандистски культурно - массовни болх, гойтара агитаци. Грозне а республика а боахамийи общественни декхараш кхоачашдеча - хьинаре даькъа лоац тха коллективо.

ХІанз тІатеІІа парте XXVI съездага йола КПСС ЦК проект Іомаеш, йовшаеш я института. Цунах лаьца ди бІаь совгІа доклад хиннай тха, цига къамаьлаш даьд 450 гарттарча саго. Цу гІулакха партком вІашагІъеллача штабо хьалхара итогаш яьй. Эттара хьалха цо белгалдаьнхар, института коллективо из проект, ленински парте чухьара а арахьара а политика хьаллоацилга а къобал елга а. Студенташа, хьехархоша, болхлоша дукха предложенеш юкъейоаланий из проект тоаяра, къаьстта а мехкдаьтта, газони промышленность дегІайоалаяра, царна эша гІишлош хьалъяра. КхоалагІча даькъе, тІехьатІехьайоагІача хана моттигерча партийни организацей, советски а боахамий а органий болх тоабара предложенеш, замечанеш яьй.

Халкъа боахам дегІабоалабара дикка лоархІам болаш я е предложенеш: «ЙІовхала баланс дегІайоалаяра Кавказа а, цунца цхьана город Грозне а геотермальни энергех пайда эцар (профессор Г. М. Сухарев); тайп - тайпара феолитни хьаьра йоккхий заводаш кхиар (профессор А. З. Дорогочинский); хІоаргеи тІеххІоареи бурув тохам мехкдаьттен гази яккхара йола технически хул технологии тоаяра, бурув тохара технико-экономически хьехкам лакхбара (профессор Л. Б. Симоцц); лакхерча дешара заведеней балхаш дешаре процесаш материально - технически тоаяра (дешара балха проректор, доцент В. Г. Беликов); къахьегама коллективай балха юкъе социологически исследованеш кхухьилга (доцент Г. Я. Голев); гаьнарчи халкъан районашка, Гаьнарча Къулбаседа хьалашка болх беш йолча поисков экспедицей хьашташ дикагІа кхоачашдар духьа йІовхал яккхара вІашига габарити мобильни йола установкаш хьаелга (воккхагІа вола преподаватель Р. Ш. Тугушев), ерригача вІехалех Шолж вІенделгеи гонахьара Іалам ларделгеи тоадар (доцент Т. Д. Дахкильгов); къахьегама ресурсаш шерагІа юкъеоаара Нохч - ГІалгІайчен юрташка дукхагІа а дикагІа а йола промышленни предприятеш коа тІара оалхазараш кхеду фабрикаши хьалъелга (студент И. Ц. Ачароев); дукха кхыйола предложенеш.

Укхаза ала доагІа, уж а кхыйола а предложенеши замечанеши кхоачашъяра института Іилманхоша лерхІ мехка а Нохч-ГІалгІайчен а халкъа боахам дегІабоалабара доккха даькъа а лаьца уж Іилман проблемаш кхоачашъе. Цунца цхьана, керттера уйла тІаяхийтай йолаш йолча резервах пайда эцара, кхоачамбоацараш дІадахара.

М. БЕЛЯКВ,
Грозненски мехкдаьтта института доцент.

ПРОЕКТ ДІАЙОВЗИЙТ

Грозне № 5 йолча библиотеке кийчъяьй йиь раздел йола литература выставка. Из хетаяьй парте XXVI съездага КПСС ЦК «1981—1985 шерашна а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегІайоалара керттера лостамаш» яхача проектана.

Выставке я, проект а, КПСС ЦК ноябрьски октябрьски (1980 ш.) Пленумий а СССР Лакхехьарча Совета йиьлагІча сессе (1980 ш.) а материалац, ноябрьста Л. И. Брежнева ноябрьски Пленуме даь къамаьл.

Мохк а вай республика а 10 пятилетке экономически дегІаахарех йолча разделе да хаьлагІа боахаме даьха толамаш дукха киникаш, брошюраш.

Къаьстта разделаш я СССР хьача мехкашцара экономически бувзамаши Іалам лорадара дувца литература долаш.

Выставкал совгІа библиотеке болхлоша беседаш ю проектах лаьца.

Ю. ТЕГАЛОВ.

ДОГ ГІОЗДОАХА ПЕРСПЕКТИВАШ

Дерриге а сага дукха, дерриге а сага ираза дукха — иштта яйха могергйолаш я парте XXVI съездага КПСС Центральни Комитето оттаь проект.

Пачхьалкхен доккха документ даьхІа ца Іеш, шоай бе безача практически балха программа лоархІаш тІаийцар из Нохч-ГІалгІай культпросветучилищан дешархошеи преподавателашеи, хІана аьлча, эггара хьалха бахархошта юкъе цунна пропаганда яр культпросветбалхахой керттера декхар доландаь. Цу балха тІаьхьожам лоаттабу классни кулгалхошеи дешархоех болча политинформаторашеи. Проекта цхьаццайола разделаш дикагІа къоастаяра, шаьрагІа дахара кІоаргагІа Іомаяра общественни, клубни, библиотечни дисциплинай урокашка дукха ха къоастаяьй. Клубни библиотечни специальностей группаш теоретически занятешйа цхьатарра Грознерча культура базови учреждениешка чакхйоаккхаш ба хІана дешара практика. Цу практика программа цхьан разделе доккха декхар даь тІадиллад хІара практиканта цу парте а пачхьалкхен а документа пропаганда яра гІулакх. Цул совгІа, 27 январера яьнна 24 февралага кхаччалца нховзткъа саг юкъевоагІаш йола дешархой кхо группа хургья республикерча юрташка производственни практике яха. Из партийни съезд хьаеллалца хургйолча цу практике шоай бе безача кхача балкаца цхьана цар юецаргья проекте материалаш, шерра йовзийтаргья уж юрташкарча къахьегамхошка.

Проекта материалаш Іомаяра, царна пропаганда яра дикка гІо-новкъостал ду, «дагахьарча журналаша». Укхаза йиш я цхьаццайола фенташ вІашв нийсъе, аша, шоайла йиста, карагІдьнар белгалдаккха, перспективаш йовза. Цудухьа чакхдаьнкар училище, «Доллача хІамаива ноп луш вахе» яха «дагахьара журналь». Цига дийцар коммунисташта тІалаттача доккхийча гІуланхех. съезда сийна тІаийцача социалистически декхарех, советски сага эхь-эзделах, халкъашта юкъерча доттагІалах. Іалаьмате дика лышкар цу журнала «Советски сага ирза» яха овгІув хорово-дирижерски отделенерча кхоалагІча курса дешархочо, ВЦСПС стипендиатка Алуевна Елена. Дика лышкар дешархоша «Къахьегампара бошке», «Сиг сага — доттагІа, новкъост, воша», «Машар хилба хьона, планета Лаьтта!», «Парте сийна доах - оаха палдеш» яха журналаш овгІеш.

Къамаьлаш даьраша дийцар советски саг, хІана цун эгара бехктокхамегІа дола декхар къахьегаме дика толамаш а доалаш, вахе ма воаттІара ца КПСС XXVI съезда накъавахара йоккха пропаганда е сэилгах лаьца.

Воккхий хьашний бах тІаийцар журнала доакъошхоша Лаосски Республика вихалаш — № 3 йолча Грознерча технически училища дешархой. Цу республика 5 шу дизара хьал а гІайтта тІоараш толарга сийдир студенташа хьаьший. Царна хетадаь концерт оттадир, совгІаташ делар. Хьашаша а оттадир концерт. Журнала доакъошхоша хьашашта дийцар вай парте а пачхьалкхен а машарен доттагІален политиках, вай вахарах, кхоанара гІоза вахар — коммунизм хьалъеш хьинаре къахьегаш болча советски къахьегамхоех.

Чакхдаьнкхад оаха «Съездагара съездага» яха дешар а. Укхаза къамаьл дир машар лорабара йолча Нохч-ГІалгІайчен республиканскизи комитета викала Ф. Е. Тихонова. «Парте йоккха уйлаш — ерригаш хьона я, саг» «яхача книжкай темаех лаьца дийцар библиотечни отделене кхоалагІча курса дешархочо Очертлова Людмилас, кхычар.

Беррига шоай низ, хьинар, хьанкъал тІадахийта, КПСС XXVI съезда яха ма йоаттІара накъалхар дукха, къахьегаш я училища ерриге коллектив.

Дукха культбалхахой арахийцаб тха училищо, цхьабакъда, вахаре хийла нийслу цар йоакхо ца еш, цудухьа проекта тІа дІаядича бакъахьа хетар сона ер дешаш: культпросветучилищаш чакхъяьхарий а йойла педагогически заведеней дьхарий а соции йоахко, хІана аьлча советски саг хьалхевеча цар а воахар а лоацар цхьатарро дакъа доландаь.

С. АВАЗОВ,
культпросветучилища директора заместитель.

Яздархочун дош

ПАРТЕ СЪЕЗДАГА КИЙЧЛУШ

Дерриге советски адамаш дегаш айдаларца накъадолхаш да КПСС XXVI-ча съезда. ХІара предприяте, учреждене коллективашка дІахьош да доккха исторически маІан дола документ — цхьайтталагІча пятилетка а 1990-ча шерага кхаччалца а вай мохк экономически социальни дегІабоалабара керттера лостамаш Іомаделга, цунах лаьца керда предложенеш йоалаелга. ХІара коллективо, хІара саго дика кхетаду цу доккхача, лоархІамерча документа тІа белгалдаьхараш вай социалистически общество дІахо дегІайоалаяра керттера декхараш хилар, цудухьа да вай мехкара къахьегама адамаш парте белгалдаьха декхараш кхоачаш а тІеххоачаш а дара керда торонаш лехаши уж гучайоахаши.

ХІара къахьегамхочоа хоаш да шийн балха котало ерригача обществa коталонех цхьа дакъа хилар. Цудухьа шийна хьалхашка латта декхараш кхоачашделга лаьрІа ца Іеш, уж тІеххоачашдара керда торонаш лех цо. Из бакъду Нохч - ГІалгІайчен къахьегама коллективашна а хІара къахьегамхочоа а доакхача балха толамаша. Доккхий толамаш даьхар вай республикерча къахьегамхоша итталагІча пятилетка тІеххьарча шера декхараш кхоачашдара. Нохч - ГІалгІайчен экономика дерриге доакъош дегІадоагІилга Іалашдаро торо хилийтар къахьегамхой материальни хьал тоаде.

Вай заман саг — шийна хьалхашка латтача декхарий социальни маІан кхетадеш а уж кхоачашдара шийн хьинар ца кходеш а вола саг ва. Цо кхетаю обществана хьалхашнара шийн бехктокхамал, цунга хьежжа шийн дерриге хьинар гІоттадарца къахьег цо парте белгалъяьха йола мохк экономически а социальни а дегІабоалабара планаш кхоачашъяь ца Іеш. тІеххоачаш а яра.

Вай мохк экономически а социальни а дегІабара керттерча лостамашка белгалдаька да дІахойодача хана культурен литературен дегІадара наькъаш, шийн тайпара а, декхара бехктокхамал йолаш ду цу керттерча лостамашa художественни литературана хьалхашка оттаду декхараш. Цунах лаьца дар дІадахача шера декабрь бетта Москве шийн болх дІабихьача Российски Федерацен яздархой пхелагІча съезде хиннa къамаьл.

Цунца дувзаденна да Нохч-ГІалгІайчен яздархошта хьалхашка латташ дола декхараш а. Дерриге Советски адамаш а сапна сийлен гІулакхашца, доккхийча къахьегама толамашца накъабола республика къахьегамхой парте XXVI-ча съезда. Мохк экономически социальни дегІабоалабара керттерча лостамашка белгалдаькха декхараш лоархІаме хилар кхета а деш Нохч-ГІалгІайчен хІара къахьегамхочо, къахьегамхой ерригача коллективаша шерра дІахьош да социалистически яхь йоаржаелга, парте съезда сийна цхьайтталагІча пятилетка хьалхарча шера планаш ханал хьалха кхоачашъяра Іалашо елга. XXVI-ча съезда сийна цхьайтталагІча пятилетка хьалхарча шера проекта белгалдаькхача декхарий бехктокхамал кхета а еш, Нохч-ГІалгІайчен районашкарча, городашкарча предприятей, учреждений коллективаш, юртбоахама болхлой белгалдоахий ба проекто лерхІаш дар кхоачашдара наькъаш, цо гучайоах керда торонаш, лех уж декхараш кхоачашдара эшаш йола прогрессивни формаш.

Парте дІадоладаьчоа цІаккха юстара хиннадац советски художественни литература. Парте эггара ирагІчарех гера ше хилара тарра, бехктокхамегІча, халагІа муле лаьттача къахьегамхой гІоча долаш хьадоегІа массаза а советски литература. Цо массаза а шийн цІенача, сийрдача образашца толамте хьийхав къахьегама саг, новкъостал даьд цун дикагІа йола уйлаш гІоттаяра, уж тикъамашка бигара. Кхы кІезигагІа лоархІам болаш дац литература произведенеша шоай персонажашна гІоала вахара новкъарло еш долчунца, тІехьадисачунца къувсаш хилар а.

Цудухьа вай кхетаду, коммунистически парте мехка ерриге экономика хІахо а дегІайоалаяра, къахьегама сага социальни хьал тоадара планаш а белгалдаьхача укх бехктокхамерча хана нохчий а, гІалгІай а литератураща хьалхашка латташ дола декхараш боарам боацаш шерлуш хилар. Вахара айхха гарга гІолга, къахьегамхой хьашташи планаши дикагІа йовзилга а, шоай произведенешца, дІайхача дешаца уж кхоачашъе царна новкъостал делга а, — из да тахан вахаро хІара яздархочунгара, хІара поэтагара, публицистагара дІадехаш дар. Шоай кердача произведеней турпалаш лаха тахан гаьна баха безац цар. Уж вайна уллув болаш ба. Уж ба шоай хьинар ца кходеш, ма могга шоашта вахаро хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара керда формаш лехаш къахьегаш бола болхлой, гІишлошъераш, мехкдаьттахой, ахархой, Іилманчаш, эзараш бола къахьегамхой. Вай ала йиш яц Нохч-ГІалгІайчен литератураца вахарца бувзам болаш а, дешачарна салоІам беш а йола произведенеш яц аьнна. Уж йолаш а я, шерра йовзаш а я.

Вай къаман литература дегІадоаладар гІуланха даьр лоархІаме дале а, белгалданкхаза дардац кхоачамбоацараш а дукха хилар. Вай къаман литератураца хІанз а хьанхолланза я коммунизма материально - технически база хьалъеш волча къахьегама сагах — болхлочун, ахархочун, гІишлонхочун, советски интеллигента вахара а уйлай а дизза сурт оттадеш йола художественни произведени. Из да керттера кхоачамбоацар. Йоккхача лоархІамера гІуланх из хиларах вай яздархой ца кхетилга дац из. е уж цунах лоархІа ца белга а дац, сайга хаьттача духхьал халонех вай яздархой къехкалга да аргдар ва из. Цудухьа дукха ха йоаццаш шийн болх дІабихьача Нохч-ГІалгІайчен партийни конференце е а йоагІаш критика йир республика яздархой организацена, яздархой майрра вахаре юкъегІорташ ца хиларах, вай заманхоех йола произведенеш хьакхоллара цар шоашнара ледарло ялийта хиларо. Из шийн ханнахьен, йоагІаш яь критика яр, цудухьа шево хила эшаш дац, из кхоачамбоацар дІадаккхара нохчий а гІалгІай а яздархоша шоай ерриге торонаш оарцагІйоахаргхилара, цар шоай эхь вахаргахьа ераергхилара.

Керттерча лостамашца парте Центральни Комитета къаьсга хьахьедеш да мохк экономически а социальни а дегІабоалабара декхарел кІезигагІа лоархІам болаш сага коммунистически кхетам лугга а ца хилар. Цудухьа вай мехка хадданза йоакхо ярца дІахьош да сага духовни вахар тоаделга, цун идейни кхетам лакхбелга, цунна хоаш дар шерделга. Иштта кхевабча сагах из кердадир бахьан лоаттабеча къовсаме эггара хьалхарча мутІарашка хургхиларах шеко хулга дац. Цудухьа хІанз а эггара лоархІамегІчарех лоархІаш ба ши шу хьалха «Идеологически а, политика - кхетама а болх дІахо а тоабарах» аьнна парте Центральни Комитето тІайийца бола соцам.

Коммунистически парте массаза хьалхадовхаш да социалистически общество дегІайоалаяра доаш долча дукхача тайпарча гІулакхашца эггара лоархІамегІа дар, бехктокхамегІа дар кхоачашделга художественни литературана тІадожаш хилар. Из башка декхар кхоачашдулургдац ледарча, вахарца бувзам боацача произведенешца. Халахете а белгалдаьккхаза дардац цу тайпара произведенеш кийслуш хилар. Ювцаш йолча произведеней авторашта вахар довзаш ца хиларах, хьалхе оттаьча схемах мийча санна уж произведенеш хиларах да из. Оалаш ма хиллара, хьовла яхаш ма могга кхайкарах, бага мороо оттац. Цунга хьежжа, сийрдачох, дикача гІуланхах язъеш йолча произведенеша уж гІуланхаш хьакхоллара наькъаш доашхаш ца хилча, уж кхеллачун денал, хьинар хьахьоккхаш ца хилча, цу тайпарча произведенеша кхоачашдац цар авторашa лерхІаш дола декхараш. Иштта да, тІехьадисача, зуламерча, вахара новкъарле ена гІуланхашта духьа язъьяча произведенеех ала доагІар а. Цар саг Іоаве веза зуламца цІанкха машар хургбоаца къовсам лоаттабе. Оалаш ма хиллара, вахарал хьалха гІа боахаш хила деза художественни литература. Советски Іаьдала шерашка хьахиннав керда саг, коммунистически кхетам бола саг. Иштта дегІадаьхкад цун хьашташ, цо вахаргара дІадехаш дар. Къаьстта белгала ба лоаманхой вахарца хинна хувцамаш. Цар материальни хьал шийн овлан тІара хувцадалар доккха маІан долаш дале а, кхы а доккхагІа маІан долаш да цар керда духовни вахар хьакхилар а из денгара денга дегІадоагІаш хилар а. Цудухьа вай яц художественни литература хІара произведени, моллагІча жанрах из хиларах, къахьегама сага гІончa хила еза, вахарца айхха бувза болаш хила еза.

Дукха ха яц дегІаенача социализма общество дІахо а дегІаяра наькъаш белгалдоахаргдолча КПСС XXVI-ча съезда шийн болх дІаболабе. Коммунистически парте дагара тешарца, цун ленински никъ къобалбарца мехка экономика а культура а дІахо а дегІайоалаяра гІулакхо доккхий толамаш дахарца наьъадолх дерриге советски адамаш шоай хьамсарча парте съезда.

Дерригача советски адамашца цхьана социалистически общество дІахо а дегІайоалаяра лоаттабеча къовсама юкъе хьинаре дакъа лоацаш ба дерриге советски яздархой. Цунах шоашка кхоача бехктокхамал дика кхета а еш низ ца кхобеш къахьегаргда Нохч - ГІалгІайчен яздархоша.

Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ.

ЕрмоловскиІ элеватора коллективе КПСС XXVI-ча съездага йола проект кІоаргга Іомаеш я. Къахьегамхой ехы а хьинарегІа болх бе дог дайташ да наьха йоакхо ярах лаьца цу тІа дувцараш.

СУРТА ТІА: Агитатор Бадамшина Роза салоІача хана болхлошца проектах лаьца къамаьл деш я.

Я. ЦУЕВА сурт.

Тхоьга язду

ЛАЬТТАН ГАНЗАШ ХЬАЕЛЛАРАШ

Иттлагiа пятилетка кхоачашъеча лоархIаме дакъа юкъедихьад «Грознефтегеофизика» треста коллективо. «Лаьттанна кIалхара кладовойш хьалхагIа хьайкIллараш» яха цIн лелаеш йолча тохкама сейсмически партей коллективаша тресте эгара хьалха, кхаь шера, кхоачашйир пятилетка заданеш. ХIаьта трестерча 1,5 эзар гарггача болхлочо канал хьалха кхоачашйир шо-шоай пятилетка заданеш.

Мехкдаьтта промышленноста предприятешта юкъе лелаеча Еррисоюзни социалистически яхье Грозненски геофизикаша дуккхаза а призовой моттигаш яьхай.

ДIадахача шера цхьоалагIча квартале Грознерчен Махачкалерчен промышленни предприятешта юкъе лелаьча яхье котало яккхарах треста коллективана КПСС Махачкалински горкома карара хара тела ЦIе байрахх елар.

1980-ча шера трестерча ши бIаь совгIча сага сийлен грамоташ енай, пхийтта саг треста Сийлен улга тIа яьккхав, царех ба бурувтохар П. Кумалатов, оператор В. Ширахов, кхыбараш. Лаьттан ченаш техкараша дош дениад цхьайттлагIча пятилетке 30 керла продуктови майда гучаяккха кIоврга бурув тохара.

Я. БУБНЕНКО, инженер.

●

ЯХЬЕ ТОЛАМАШ ДОАХ

Тха коллектив хIанз къахьегаш я, КПСС XXVI-ча съезда сийленца накъадахара тIехьа йоаржалча социалистически яхье а этта. Цу яхье шоай къахьегамца белгалбьинарех ба Муэрвев Мохьмад, Абдурзаков Ширвани, Ибрагимов Сайд-Ахьмад, кхыбараш. Тха цехерча болхлой къахьегам дика хилар доархIаме да, хIана аьлча, оаха тайп-тайпарча предприятей, учрежденей, бахача нахьа хьашташ кхоачашду.

ХIанз тха цехера болхлой Нохч-ГIалгIай производственни трикотажно-галантерейни объединене конторa хьалъеча повкъостал деш ба.

I. ГАЗАМАТОВ, Ачхой-Мартановски № 7 йолча ПТГО столярни цеха мастер.

●

ВАЙ ЭНЕРГЕЦА IАЛАШДЕРАШ

Нохч-ГIалгIайчен энергетикаш толамца дIахьу парте XXVI съезда сийленца накъабехара йоаржаль яхь. 1980 шера тIаийца социалистически декхараш толамца кхоачашдарах Грозэнерго предприятей 80 болхлочоа, инженерно-технически болхлочоа, гIулакхерча нaxa «1980-ча шера социалистически яхье котваьннар» яха значокаш енай. Царех ба Мартыненко Николай, Шахгириев Лема, Подлесный Филимон, «Грозэнергоремонта» слесарь Дагадин Юрий, кхыбараш. Коллективо цакаддаш йоакхо ю республика энергеца Iалашъяра.

Х. СУРУДЖАНЦ, «Грозэнерго» оператор.

●

ДУНЕН ТIА КХОАЛАГIА ХЬАЛЪЯЬР

В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе дунен тIа кхоалагIа отталь Г-70-2 яха установка болх ца беш латтар. ХIанз из болх бергболаш дIаоттаеча дакъа лоацаш я СМУ-7 прораба М. Эгиева кулгалду коллектив.

Установка болх бе дIайолийтача гIо де баькхаб лоаллахарча заводашкара специалисташ. Из болх бе йолаллар бокхха кхаъ ба тхона массанена а.

В. КОРОВИН, В. И. Ленина цIерагIча ГНПЗ болхло.

ДИКА ХЬОКХАМАШ

ДIадаха шу дикача хьокхамашца чакхдаьккхар Гудермесски вагонни депо коллективо. Шера планаш тIеххкоачашйир. Толамаш даха торо хилийтар хIара машинаькъахо ши-шийка тIадиллача декхара бехктохкам кхетабеш хиларо, беча балха боаггIаш бола тIахьожам лоаттабаро.

Цу гIулакхаша гIо ду поездашта обработка еча технологи телхаелта кIезигде.

КПСС XXVI-ча съезда сийленца накъаболхаш йоарнаьлча яхье дакъа а лоацаш хьинаре къахьегаш я технически хьажара пункта коллектив. Дика къахьегачарех я Мельников Григоре кулгалду № 3 йола смена а. ДIадахача шера дуккхал цхьайтта бетта цу коллективо 2139 дукъха составаш йолчен 1394 деза мовхьаш тIадодчен поездашта обработка яьй. Смене тIехдика къахьийтар ва И. Агеев.

П. ВДОВИНА, Гудермесски вагонни депо начальника гIоьча.

ВАХАРЦА БУВЗАМ БОЛАШ

Хьалхашка латта производственни декхараш кхоачашдара укх тIеххьарча шераш дика хIамаш карагIдаьннад тха совхоза коллективана. Масала, 1979 шера планал совгIа пачхахьалкхенга дехйад 1380 тонн хлат. ХIаьта дIадахача шера а планагIа 4500 тонн дохка дезаш хиннача 5412 тонн пачхахьалкхенга дехкад из совхово. 4000 тонн пятилетки планал совгIа елкай шекара свеклаш. Иштта хьайбаш лелладераша а пятилетка план кхоачашъярах 1980 шера хьалхарча квартале рапорт делар.

Ши-шегIа хьахулаш дац тха коллектива толамаш. Технологически процессе керттеравар саг волга а ховш, шиЙ балха тIа деррига производственни гIулакхаш чулаца гIерт совхоза партийни организаци. Партийни организаце балха формаех цаI я политически дешара системе гIолла совхоза къахьегамхой Iомабелга, царца кхетаме болх белга.

ХIана совхоза фермашка, механически мастерскешка, юккьандарча партийни организацешка кIоарта Iомадеш да «1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхачалца а СССР экономически социальни дегIайоалара керттера лостамаш», «Совхоза къахьегамхоша шерра дакъа лоец из доархIаме документ Iомадеча.

Аз кулгалдеча марксизма-ленинизма лардий школе дешаш 23 саг ва. Школе шоллагIча шера Iомаеш я «Дуне эргадоахаш бола хьехам» яха курс. Материалаш «Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабарах» болча КПСС ЦК соцамо дIадехарий лоархIам беш хила гIерт со. Iомаеш йола тема ладувгIарашна дикагIа кхетайтара аргIанарча заните 2—3 сагага реферат кийчъйт аз.

Цу гIулакха сона дикагIа гIо-новкъостал дерех ба ладувгIараш З. О. Гиреев, Л. А. Евкуров, З. Д. Кодзоев, Б. З. Джандаров.

ХIара тема ладувгIараш дикагIа кхетаргболаш совхоза коллектива вахарах, ше болх беча участках хIаравар жоп дала дейкарийла хилар дIа а хотташ еш лекцеш. ХIаьта тха школе дика вIаштIехьа а лоаа из. Районе метел, республике а дика вовзаш вола хьанкIаш делаер Кодзоев Бахьауддин ва тха ладувгIарех цаI. Кхыметтел йоккъал эттача дIадахача шера а хий дехкаш доацача лаьттан 200 гектарех хIаране тIара шиЙ балха опыт бахьан долаш 50 центнер хьажкIаш чул вIаштIехьдаьлар цун. Балха тIа творчески дикъа ловцаш, совхоза общественни вахаре хьинаре шоашкара доагIар деш ба ладувгIараш М. Н. Арчаков, Х. Б. Дударов, Ю. С. Аушев, кхыбараш. ГIуланхацара кьасташ дац цар дош. Бергигаш а коммунистически къахьегама ударникаш, социалистически яхье массехказза котбаьнна ба уж. Кхыметтел духхьал цхьа къахьегама оасарле лакхъяра пайда эцанза дукха резерваш йолга хьахьокхаш да цар толамаш а. Уж хьехучалхара а царех бизаш пайда эцара а тIаерзаь я ладувгIарий ерригга уйла. Цу гIулакха тхона доккха новкъостал ду хIанз оаха Iомаеча Керттерча лостамий проекто.

ЛадувгIароца парте теорех политикан актуальни дешош кIоарта а массе тайпара а Iомадарца дувзадене санкетам шерба, политически культура лакхъе гIерт тхо, буксоцаш цунца цхьана юрта боахана производства эффективность лакх а еш.

М. ЧУМАКОВ, Назрановски районерча «40 лет Октября» совхоза марксизма - ленинизма лардий школа пропагандист.

Шелал кхераме яц

Карабулакски химически реагентий завод вай ханара промышленни предприятиле а, цхьаца конструктивни кхоачамбоацараш доацаш яц. Долчча бесса аьлча, химически реагенташ арахецилга хаоттамах тийша да. Эггара халагIа йола яа Iа долга а ховш тха коллективо бокхха тернам тIабохийт цу замалахьа болх бе оборудовани кийчъеча.

Шиi ханнахьа кораш, наIараш, тIера тхов чIоагIбаро предприятие зданешка шелал чу ца яйташ, болх бечарна довггIа хьалаш хьекхолл. Иштта болх бара кийчъяьй тараже оборудовани а. Заводе ший ханнахьа хьенией эшаш йола бийдал, цу гIулахо болх юкъагIа ца боахаш хьабайт. ХIаьта химически реагенташ арахецара производстве эша хьалаш хьакхоллараЛ совнагIа, болхлой бьта йоакхо а яьй. Иштта вIаштIехьбаьккха болх дIахьош хилча шелел кхераме а яц.

А. СИНЧИНОВ, химреагентий Карабулакски завода ПТО начальник.

IАЛАМА ХОЗАЛО БЕЗАМ ТIАОЗ

Дика къахьегаш и Шалински района Ахтуринсни хьун боахама коллектив. Цу коллективе ший хьинареча къахьегамца белгалбаьинарех ва Исраилов Хож-Ахьмад.

Пхийтта шу да из цу боахаме болх бу. Цу юкъа дикка нараерааьй Хож-Ахьмада хьутедачун атта йоаца говзал. Юххьанца цуна моттар ма хала а, аьлха санка низ безаш а гIулакх да-кхер, аьнна. Вайьда, деигара ди массаза доал кIаьдвалар доаш, балха безам тIабодаш безабелар цунна ший болх. Хозвача хьун фево, баьццарча гIаво Iалама хозал йовзийтар цунна.

ХIаьта хIанз ше дика болх баь ва Iеш, из шийна ховр намаьрша дIаIомаду кагегIа барашта. Массехк шера «Социалистически яхье котваьнар, а «НIсдагIча пятилетка ударник» яха значокаш, сийлен грамоташ енай Хож-Ахьмада. Ший болх лаьгI ца болийташ къахьегага ва хьутедар дIахо дIаIодача хана а.

Я. ИСРАИЛОВА.

БУРОВОЙШ ТИЙРНАГАХЬА ГIА БОАХАШ Я

Йиллача ханал дикъ ди хьалха бурув деттача скважинашта юкъейихьай «Северная минеральная № 20» яха тIехкIоарга скважина. Тийрка гаьна йоаццаш бурув тохаш я Кузнецов Николая кулгалду бурувтохара балхий Старогрозненски управленена чуйоагIа буровой бригада. ХIанзале хьалхара бIаьш метраш бурув техад.

Шоай смении заданеш тIеххкоачашъеш я Чевычалов Юре, Боголепов Сергел кулгалду сменаш. Бурув деттача бригадо дош деннад январь бетта 800 метрал кIезигагIа доацаш бурув тоха.

А. ТИЩЕНКО.

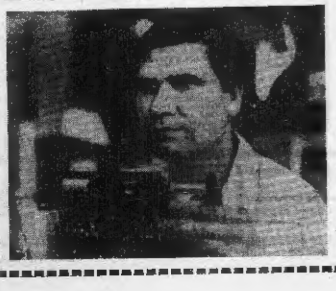

Грозненски радиотехнически завода шоллагIча цехе тIехдика болх бечарех ва радиоаппаратура регулировщик Перепеченов Николай.

Николай ший производственни заданеш хIара бетта 150 процентал кIезигагIа йоацаш кхоачашдю.

КПСС XXVI съезда сийленца накъабахара тIехьа заводе йоаржаьлча яхье хьалхле Николайга я.

СУРТА ТIА: Н. Перепеченов ший болх беш ва.

С. ХУГАЕВА сурт.

Дозанал дехьара

26 ЯНВАРЕ — ИНДЕ КЪАМАН ЦIЕЙ — РЕСПУБЛИКА ДIАКХАЙКАЯЬ ДИ

Къаман экономика дегIайоалаеча, колониальни ханах юхейиса хала тIехьале дIайоаккхача ше доахача толамех де а доагIаш доккха деш да индийски халкъ.

Ший лоIаме бозаш дегIабоагIача шерашка из къахьегаро мохк бовзаргбоацаш хувцбеннаб. Республико хьаю атомни реакторaш, сигала урагIа ухийт Лаьтта искусственни спутникаш, арахец электронно-вычислительни машинаш реактивни самолеташ — лайнераш.

Тахан из мохк промышленно дегIаенача дунеа итт пачIахьалкхенна юкъе боагIаш ба.

СУРТАШ ТIА: 1. Делерча цхьан детсадера бераш лоаза арадаьннача хана.

2. Бокхача безамца деш индийцаша советски книжкаш журналаш.

В. ДУБИЛА, Н. ЗОТИНА, С. КАРМАЛИТО сурташ.

ТАСС фотохроника.

АМЕРИКАНСКИ ДИПЛОМАТАШ МУКЪАБОВЛИЙТАР

ТЕГЕРАН. (ТАСС). 20 январе укхазара дIаяхай 1979 шу чакхдоаллаш шпионаж лелаяьй аьнна лийца ххийна Иранерча США посольства 52 болхло тIайола алжирски цIи самолет. Уж мукъабовлийтаб Алжир юкъе а этта США-ск Иранен баьча бартагIа.

Укхаза хиннача пресс-конференце административни гIулакхашта волчо Ирана пачIахьалкхен министра Б. Набаве хоам баь ма хиллара, цу бартагIа белгалдаь де эггара хьалха моллагIча тайпара — политически е тIема низаца, Ирана чурча гIулакхашта юкъе гIертаргйоаца де хилар США-с тIаийша хилар. Цунца дувзадена Б. Набаве белгалдаьккхад, хIанз укх сахьате цу тайпара юкъе гIертаrга политически санна тIема низаца а, долаш да, аьнна.

Ваьча барта кхыча статьяй хьакъехьа аьлча, цар тIа белгалъяь я Дж. Картера решенегIа США соцаяь хиннa Ирана авуараш цунга юхахкачийтарах йоле порядок. Цу ахчах цхьадола дакъа США федеральни резервни система английски банке дIадахьийтад, хIаьта из эггара хьалхара бахьан долаш американски дипломаташ мукъабовлийтаб. Б. Набаве аьнначох, цу заччая тIера ирански засмехи декхарехи США гара доагIаш мел дар Iодаьккхачул тIехьагIа юкъе дисар Иране хьадойтаргдолаш да.

ВСМ заявлени

ХЕЛЬСИНКИ. (ТАСС). Дерригдунен Машаре Совето (ВСМ) чIоагIа хьалоац пapгIато яккха гIерта сальвадорски къовсамхой, хIаьта ВIашагIкхийтта Штаташ цига тIема интервенци е гIерташ хилар бахьан долаш деррига машар безаш дола низаш царна мутIахьа хилара тIа хьеж, аьннад Дерригдунен Машара Совета заявлене тIа. На дIакхайкалье укхаза ВСМ президента Ромеш Чандра.

Заявлене тIа белгалдьаь Вашингтон сальвадорски хунтана дукха гера лоаттадеш, цу дакъе самолеташ а йолаш. Сальвадоре ший «тIема советникаш» яхийташ хилар. Цул совгIа ВIашагIкхийттача Штаташа геразаца Iалашду сальвадорски халкъа кхераме дола Гватемалан Гондурасен реакционни режимаш эсараш а.

Сальвадора халкъо ше къоастаде деза ший гIулакх, кхыча мехкашкара саг юкъе ца а гIерташ.

I. ГАМЗАТОВ.

Сальвадорера хьал

МАНАГУА. (ТАСС). Бегера доаллаш боацача вахa низаш дарца, ВIашагIкхийтача Штаташа камаьрша тьателача геразчотах ший тIема кхоачам шербарца сальвадорски хунта гIерт Фарабундо Марте цIерагIча къам мукъадаккхара Фронто (ФНО) долалаь дов юхатоха. «Либерасьон» яхача Сальвадора патриотически низай подпольни радиостанце хьакхайкальча оперативни сводка тIа хоам бу, мехка дуккхача районашка вIашн доваш даьл, яхаш, ФНО отрядаш тIом беш я Гватемалапарча довзон йисте ядача юрташка, хIаьта иштта Сальвадора керттерча порта Акахутла йистошка а ВIаьш партизанаш тIема операцеш еш ба город Агиларес столицаца ювзаш болча стратегически лоархIамеча наькъа йисткошка.

Патриоташа тIом беш йола моттигаш я иштта Ла Пас яхача департамента город Сакатеколукан Сан Висенте яхача департамента город Теколукан. Мехка малхбоалехьа Сан-Мигель яхача департамента низаш Iоадеш ба партизанаш. Столице еттача автоматий таташ хоз.

Патриотически низашна беча тIом тIа аьттуа ца боалаш йолча доал деча режимо футтаройна лувцаш чубехн гунаьва доапа нах. ШоллагIчен пхелагIчен пехотин бригадай салташа Сан Висенте яхача департаменте урсаш детташ нах боабаьб.

Цар ниййав 90 ахархо, тIаьнха цар декъий доагадаьд. Боабаьча гунаьва доацача дуккхача нахах «боабаьраш партизанаш» ба, оал режима охранка, аьннад ФНО командоване вннало Герреро Виктора.

Дерригача дунен прогрессивни низаша хьалладаш Сальвадора халкъо паргIатон демократии бахьан долаш лоаттабу къовсам.

Сальвадора доал деча хунтана духьалара, мехка чурча гIулакхашта США юкъе гIертара духьалара демонстраци хиннай Мексика столице.

АДН — ТАСС сурт.

ХЕЛЬСИНКА НАЬКЪАГIА

СССР — ШВЕЦИ: ДИКА ТРАДИЦЕШ, КЕРДА ПЕРСПЕКТИВАШ

Шерча тIоналкъа тIара дIа а яьнна, маьлха зIанарaша хоадаьча дийхка хенашта юкъе дагIача доккхача сийрдача цIенна юкке сецар тха машин. Цу чу я вIашагIъяйнача советско-шведски акционерни общества «Матреко» яхача фирма керда коммерческо-технически центр. Стокгольма машинаца 20 минута никъ балла мара гаьна йоацаш уллача Седертельме яхача йокха йоацача городока тIабоагIа форда никъ, машиннийкъ, автотрассаш — боккъалдар аьлча, хала да иша гIулакхаш де а шер-шера 6 эзарнега кхоачаш легковой автомашинн 3,5—4 эзар тракторн йокка а лаьрхIа йолча кердача центра кхы дикагIа йола моттиг лаха.

— Экспортни цIя «Жигулеш» йола советски ВАЗ-аш дика доархIаш я шведе автолюбителашв, — дувц «Матрено» генеральни директора В. А. Авдеева. — Кхыметтел Швеце йохкаш йола автомашинаш кIезигъеннача хIанзарча хьалашна а мехка автомобильни рынкера тха дакъа алсамдоал. Хоатташ я советски трактораш а. Ерригача Швеце болх беш я тха бIаь совгIа гIулакхаш ду пункт. ХIанзарча ханарча техникаца кийч а яь йолча кердача центро Iалашду фирма гIулакхаш дIахо дегIаухилга.

Моттигерча муниципалитета керте латта Ханс Маттсон къайладахьа гIерташ вац Седертелье «Матреко» центр хьайийлла хилара ше чIоагIа раьза волга. «Вай мехкашта юкъера торговл бувзамаш дегIаахара цхьаьха звено я из, хIаьта тхо гIаддаха а да цхьана гIулакхаш леладара гIо де тхоай йиш хиларагIа. — йоах цо. — Фирмо леладу комерчески гIулакхаш, шеко яц, лоархIаме хургда Седертельерча экономически ситуацена. ХIаьта из хIана укхаза, Швеце дукхача кхыча районашка а сала, дика ийсъенIалц беча балха проблема кърлалар бахьан долаш».

Шведски хIама леладерий вахара хроника кIаттIа боацачох белгалдоах, Советски Союзацарча торговле гIо ду бе болх хилийтара, а, хIаьта иштта мехка тайп-тайпарча предприятей производство ритмичан хилийтара а. Иштта, 1980 шера февраль бетта «Фагерштан» «Уддехольмсн» яхача фирмашна 882 эзар метр сварка яьча мукх ца юача турбашта советски заказ кхьачар. Апрель бетта лоаман-шахтин оборудованена эшача овтхалашта заказ кхьачар «Атлас Копко» яхача фирмага а.

ТIеххьарча итт шера кхоаза совгIа дегIаенай СССР-ная Швеценен юкъера товарооборот. Советски Союзо ийю машинаш оборудованин — къоастадаь аьлча, целлюлозно-каьхата комбинаташта, дикагIдола болат, шарикоподшипникаш, мукх ца дуача болатах яь турбаш, целлюлоза, каьхат, кхыдола товараш. Ший аргIана Шведе а СССР-ера импорт ю шийна эшача мехкдаьттанех мехкдаьтта продукташтен, станокашта, металлургически кузнечно-прессовни оборудованеша, инструменташта, кхерий кIора. Айхха цхьана леладеча гIулакхашта тIагIоллара бувзамаш товсаденнад советски арахьарча торговле организацей дукхача шведски фирмашца.

...Стокгольма цхьан районе я еттача кирпишкех я лакха адаки. Цу чу я «Каби Витрум» яха фирма — лакха эффективни молхай препараташ биохимически методегIа кийчъяра специализацеш йола хьалха латтача шведски предприятеех цаI.

— ХIара керда молха хьаяра деча балхаша шераш дIалуви, дIадех боккъонца йола Iилман база Iалашъяр, йоккхий ассигнованеш дIахецар, — дувц фирма арахьарча Iилман бувзамий отдела управляюще Стиг Окерфельдта. — Цу гIулакха бокха пайда боал тхона дукхача советски Iилман институташца цхьана гIулакхаш леладарах. Фирма лабораторешка хьаьча медикаментий прототипаш объективни анализи тестировании яра Москверча е Ригерча биохимически институташка кхухьийташ моттигаш кIезига хилац. Моттигаш кийслу тхона юхаухийта соединенеш керда хулаш а — юххьанца хиннача препаратаншта дIахо разработка ярах хьахиннача кIаман хьисапе. Тlаккха тха специалисташ цIаькка а царна тохкамаш де болалу. «Каби Витрумо» хIанзалца тайп-тайпарча медикаментий йоккхий йоала партеш мара ахийтац СССР. Амма советски организацешца цхьана гIулакхаш леладаро доходаш тийна ца Iеш, керда ананеш а тел тхона.

«Каби Витрум», «Статсфератаг» яхача вай мехкаца айхха экономически бувзамаш леладеча Швеце пачхьалкхен промышленноста концернала чуйоагIа.

— Оаха раьза а долаш белгалдоах Советски Союзацара шинна а оагIонна гIойлена йола торговли чIоагIа дегIаена хилар, — йоах «Статсфертага» исполнительни директора Пер Шельда. — Малхбузен фирмашцарча конкуренце хьалашна советски организацей торгови партнер хила атта дац. Амма цудухьа советски рынках — стабильни, дукха хIама чулоацача, конкуренти колебанех тийша йоацача — йоаххача гIойланаш хьийга къа деррига а юхаметтаоттаду. «Статсфератага» чуйоагIача предприятеша СССР шоай продукци лоаттаяь ца Iеш, тайп-тайпара дола советски товараш а ийду. ТIеххьарча кхаь шера Советски Союзера оаха ю импорт дIазза дегIаекай. Советски предприятей продукци эсала лархIа йиш йолаш яц, Швецега из йоккхара гIулакх цхьаькха а принципиальни доазув доацаш а да мотт сона. Сона хетарехь, хIанз хьахиннад шинна а оагIон торговли лакхъяра меттел, Iилма-технически дакъе цхьана гIулакхаш ледадар шердара оша хьалаш.

Концерна предприятеех фирмаех дикъ дакъа дикха кхо дакъа Советски Союзаца гIулакхий дакъера контакташ йолаш да. «Король темы» вай мехка химикаташ лоаттаеш я, «Кальмар ЛМВ» — автопогрузчикаш, «СМТ Пуллманс» — программни управлени йола станокаш. Ший аргIана «Статсфератага» предприятеша ийю советски металл тида станокаш оборудованин, металлургически комбинаташта шлакхухьаргаш, легированни металлаш, кIорарий меттала кимикаш, уж дохк Стокгольме эггара йоаккхагIа йолча цхьан кимикатика чу.

Къамаьл ду аз концерна арахьара бувзамаш леладеча подразделене «Статсферетаг» интернешнла» правлене председателаца Бенгт Андерсаца.

— Долчча бесса аьлча, тхо, шведски предприниматслаш, хIанзалца ховаа кхеташ хиннадац Советски Союзаца шинна а оагIонна пайдане а сбалансированни а дола торгово-экономически гIулакхаш леладар мел лоархIаме да. Дуккхача шведски фирмаша Советски Союзаца торговли лелайойи я. сона хетачох, вай цхьана леладеча гIулакхий масштабаш йоалаш йодча торонашка а вай мехкий промышленни потенциалашка а хьежжа яц.

Тхо тийшад, — дIахо дувц Бенгт Андерса, — Советски Союз йIаьххача хинна лаьрхIача кIийлен тIа торговл а кхыдола а гIулакхаш толамца леладе йиш йолаш партнер хиларах. Хетаргахьа, шин оагIонна юкъерча торговлена уллув перспективни хургда иштта йIаьххача хинна лаьрхIа сделкаш яр, цу дакъе компенсационни яраш а йолаш, цхьана проекташ кхоачашъяр санна дола гIулакхаш цхьана леладара формаш дегIакхувлилга а.

Дика традицеш я советско-шведски экономически бувзамий. Къоанача Советски Республикаца эггара хьалха торговл гIулакхаш долалаьча мехкех цаI яр Швеци. Цу ханарча эггара чIоагIагIа торкам тIаоаш хиннача хIамаех цаI дар советски транспорта эзараш паровозаш лоаттадарах йола «Нохаб» (дагадоххарагIа аьлча, тахан а вайца хьинаре торговля лелаеш а я) яхача фирмаца яь хинна соглашени. ХIанзара СССР-ан Швеценен юкъера торгово-экономически гIулакхаш латт чIоагIача договорий кIийлен тIа — из я 1976 шера шинна а мехка керте латтараша кулгаш яздаь 1977—1981 шерашка торговли леладра хьакъехьара йIаьххача хинна йола соглашени. Дукха ба йоацаш Тбилисе хилар экономически Iилма-технически дакъе цхьана гIулакхаш леладара йолча правительствашта юкъерча советско-шведски комиссе кийслагIа сесси. Цига шведски вникалашка дIакхачийтар вай мехкашта юкъера торгово-экономически бувзамаш дIахо дегIадоаладарах йола предложенеш. Советски оагIоно шинна а оагIонна пайдана дола гIулакхаш дIахо дегIадоаладе ше кийча хилар дIахайтар геттара дика лаьрхIар Швеце хIама леладеча гIозараше а прессо а.

Швеце хIама леладеча дунен виналашца къамаьлаш хиннача хана царех дуккханеша кертагIдоахар тIеххьарча шерашка карагIдийнараш: советски шведски партнераш вIаши дикагIа байзаб, цар вIаши тешам беннаб, контакташ чIоагIъвнай. Цу бувзамаша шинна а оагIонна пайдена дола массе оагIорахьара цхьана гIулакхаш леладар шердаь ца Iеш, новкъостал ду вай мехкий халкъашта цхьанне уйлаш шоллагIча дикагIа йовзийтаран царна юкъера доттагIал чIоагIдаран.

Сергей ВОЛОКИТИН, АПН соб. корр.

Стокгольм.

Интернациональни кхетам лу

Яндарерчу № 1 йолчу юкъерчу школа педагогически коллективо а лерхӀ интернациональни болх беррига кхетам балара балхах дӀахада йиш йоаца дакъа, цудухьа из болх дагадеххачахана а ца беш, хӀара денна бу урокашка санна, иштта школера занятеш яьнначул тӀехьагӀа а, тайп-тайпара йола формаши методаши юкъе а ихуьлаш.

ТӀеххьарча шерашка дукхаза а дийцад интернациональни кхетам балара хьакъехьара дешаш хьайийлача партийни собранешка, педсовета заседанешка, классийн кулгалхой методически объединенешка. Цу тайпарча вӀашагӀкхетарашка школа кулгалхой де гӀийртар цар цу дакъерча беррагача балха юкъе бувзам хулийтилга Ӏалашдар.

Урокашка дешархошца бу беррига идеологически болх парте XXVI съезда йолча КПСС ЦК проектаца бувз Яндарерча юкъерча школа педагогаша хӀана. ХӀара денна вай вахарца дувзадена а кхетадеш я дола массалаш а кхувлаш дуц хьехархоша, фу деннад Советски Ӏаьдало Нохч - ГӀалгӀайчен къахьегамхошта, дӀагойт ленински къамий политика котъьнна хилар.

Предметаш хьехаш болгӀа хьехархошен классийн кулгалхошен шерра пайда эц кхетаме болх беш «ЗӀамига лаьтта», «Юхадийндалар», «Целина» яхача тайп - тайпарча къамех бола советски нах фашистски гӀаьрахошта дуьхьала мишта лаьттар а тӀом дӀабаьлча халкъа боахам юхаметтаоттабеча цар къа мишта хьийгар а хьахьоккаш йолча Л. И. Брежнева произведенеех. Цу произведенеш кхетам лу, хьех, уйла яйт, хьинаре къахьегара тӀахьех, наьха дегаш урауттаду.

Яндарерча школа вахаре Ӏалаьмате боккха лоархӀам болаш я 1974 шера дена болх беш йола «ДоттагӀала планета» яха интернациональни доттагӀала клуб. Школе беча идейно-кхетама балха шийн тайпара йола центр хиннай цунах. Дукха къахьег клуба болх тоабара хьехархоша Г. П. Ревинаси С. Ю. Хашагульговаси, йокхагӀа йолча пионерий вожате Хашагульгова Лидас, классал араяьрча балха организатор Х. Х. Султыгова.

КИДа керте латт правлени (президент Галаева Лемка, заместитель Хашагульгова Малика), из латт юкъерчей лакхерчей классий викалех. Клуба сийлен членаш ба Яндаре вахац вола Брест яха крепост лоравеш хинна Мурзабеков Ӏаддарахьмина Юсап, Бухенвальдски музея директор Карл Тросторф. Цуццара бувзам письмошца лоаттабу.

КИД чуйола доккха доаца цӀа башха тӀехдаьккха хоздаь деце а, цуваха безам боагӀаш да. Эггара дикагӀа бӀарс тӀаоттаргболча моттиге я тӀагӀолла даь «Нагахьа санна фу деза, фуд керттердар аьнна хоатте? Оеха жоп лургда: планета тӀарча деррига бераш даим хьежаш доттагӀала малх хилар да», аьнна йоазув а долаш йола хоза кийчъяь уголок. Цига ухараша на зуващ дисац «Ца боаш бисарашкара цхьа хьама дех аз: е ха йиц ма елаш... КӀорда на деш тулделаш уж шоаш а шо а бахьан долаш байнарех дувцаш меллар», аьнна дола Юлкуса Фучика дешаш.

Йоккха йоацача статья тӀа дувцалургдац КИД членаша беча дукхача балхах. Ераш я цхьайола факташ.

Цӏеча лерйоахараша уйх девизагӀа бу шоай беррига болх: «Цхьаккха а вицвеннавац, цхьаккха а дицденнадац». Цар оттельа бирсача шерашка Даьхе лоравеш фашисташта дуьхьала а латташ фронте байнача шоай юртахой списнаш. Уж баьхеча цӀеной пенаш тӀа доахк «Укхаза ваьхав Сийлахь-боккхача Даймехка тӀема доакъошхо» аьнна йоазош тӀа дола улгаш. Вовз лерйоахараша фашистски Германена дуьхьала тӀом баь, хӀанз шоай юрта бахараш а. Цар цӀеной пенаш тӀа а доахк из хӀама дӀц ца лалийта теха улгаш. Царна тӀа яздаьд: «Укх чу вах Сийлахь-боккхача Даймехка тӀема доакъошхо».

Лерйоахараша лехад Сийлахь-боккхача Даймехка тӀем тӀа латташ вейнача летчика Мальсагов Ахьмада каш.

Бердичев яхача городерча № 3 йолча юкъерча школа видовций гӀенца лехаш Барсуке ваьча капитана Дотмурзиев Ахьмада каш, из воаллача а хинна цӀабаьхнаб цун гаргара нах. Капитана Дотмурзиев Ахьмада цӀи еннай Бердичеверча № 3 йолча юкъерча школан № 3 йолча Назранерча юкъерча школан пионерски дружинашта. Кидовцаша письмош кхуьхийт Иркутск яхача городе вахаш волча фронте цун доттагӀа хиначa Головиных Александр Степановича. Из ух Дотмурзиева гаргара нах болча.

Лерйоахараша лехаб Яндаре дӀаввлла воаллача Сийлахь-боккхача Даймехка тӀем тӀа вийнача Рязански областерча Конкин Петр Ивановича дезал.

КИД членаша дӀа а ухийт, ГДР, Болгаре, Чехословаке ъахача берашка дукха письмош, иштта цар аьхарга юха а ухийт. Хоза кийчъьлча стенда тӀа доахк социалистически мехкашкарча бераша кхаьхийта совгӀаташ. Цу тӀа да письмош, открыткаш, значокаш, пионерски галстукаш, кхыйола хӀамаш.

ДоттагӀало новкъостал ду бераша дог цӀена долаш, нахаца дика уйла йолаш, уж лоархӀаш, сий деш, новкъоста эшшача оарцагӀовла кий ча долаш хила.

Каьхаташ язду Украинерча, Казахстанерча Киргизерча, Грузерча, кхыча союзни республикашкарча берашка. Иштта Ӏоаьлча материалаша гӀо ду «Союзни республикай денош» дика чакхдаха.

Эггара сий долашагӀа а воккхагӀа а вола патриоти интернационалисти хиннача В. И. Ленина вахара хьисапо, Ленина наралаьца хиннача гӀуланхо лу дешархошта кхетам балара эггара лоархӀаметӀа йола материалаш. КИДа кулгалхой инициативагӀа, масала, 5 — 6 классашна заочни путешестваеш яьй «Ленина дагадаьхкарий наькъашка» гӀолла. Кидовцаша кийчдаьд «Мемориальни хьун парк, «Шушинский бор» яха альбом. «Лениний Ӏалами» яхача, «Ленин санна Ӏалам дезаш хила» яхача темах лаьца сайренаш яьй.

Надежда Константиновна Крупскаяс яздаьд, кхыча къамех болча наьха вахар бераште, ард вай, теоретически довзийта ца Ӏеш, уж боккъонца вӀаши гергагӀолга вӀаштӀехьдаккха а деза ахаш. Цу дешаша дагадохийтад кидовцашта Къулбаседа ХӀирий АССР Черменерча юкъерча школа дешархошца бувзам лоаттабе. Эрсий мотти литературен хьехача шоай хьехархочо С. Ю. Хашагульговас кулгал а деш, Карабулакерча музыкальни школа хьехархошцей дешархошцей цхьана Черменерча школе В. И. Ленина цанва хетаь «Дикача вовкъа» яха утренник яьй школерча дешархоша.

Пионерашка ше яздаьча письмоех цхьанне тӀа Н. К. Крупскаяс лаздаьд: «Со чӀогӀагӀа дог доахаш я, бераш, моллагӀча къамех шо дале а, оаш вӀаши доттагӀал лелоргхиларга, дешарах кхетара, дика оамалаш Ӏомаяра, балхага доплара оаш вӀаши гӀо дергхиларга, хӀаьта шо цу фронте бокъонца дола лепишаш хургхиларга».

Теша лов, Яндарерча хьехархоша бераште интернациональни кхетам балара цӀенача дег тӀара беча болхо цу гӀулакха гӀо дергхиларах.

М. ФРОЛОВ,
РСФСР заслуженни хьехархо.

«Одессплодоовощпром» яхача объединене Одесски консерви заводо арахец 40 совгӀа цӀераш йола баьцадаарий, дулха, комбинированни кхыйолен консерваш. Алхха Гаьнарча Къулбаседа районашка предприяте шера дӀайохьийт 5 миллион совгӀа консервий банка.

СУРТА ТӀА: (аьрдехьара аьттехьа): баьцадаарий-дулха цеха начальник О. М. Лиховская, инженер - химик Л. И. Тарханова, завода керттера технолог В. А. Тарасенко, центральни лаборатора заведующи Е. Н. Томкеева.

М. ПАВЛЕНКО сурт.
ТАСС фотохроника.

Даар-дувхар хиларо тоъам бац...

Наьсарен райони йоккхагӀчарех лоархӀаш я Экажкъонгий-Юрт. Таханарча денга 9180 саг ва укхаза вахаш.

Денна тоалуш доагӀа къахьегамхой вахар, хьал-торо. ХӀара цӀагӀа хӀана яц аьнна телевизораш, радиоприемникаш я, цхьабакъда, электрически сердал дукхагӀча даькъе йоаваш хул. Массаза а трансформатор еке хул. Векъе бераш Назрановски электрически подстанце кулгалхой би лхаш дувц массане а... Дикъохи шу хьалха юрта бахача наьха кота гӀирс тоабе, тӀадувда хоза бераккъа тегийта, деха сахьат тоадайта г. Назране аха на беваш, юрта хьалийлла дар быта цӀа. Ши шу даьннад из даькъайла латта, хӀана къайлад, но болх хӀана бац аьнна даьча хаттара жоп дала саг а корваннзар сона цу йоаккхача юрта. Наьха хьашташ кхоевчашдара кӀезига терно ю юрта Совето, совхоза кулгалхоша.

Быта цӀенна гаьна доацаш, Ӏалаьмате ховеча моттиге 1978 шера хьалдир шоаза вӀаштӀерадаь цӀа. Из берий беша лаьрхӀа дар. ЦӀа хьалдаь даьнадале а, 72000 эзар сома мах бола инвентарь цунна лаьрхӀа паччаьлкхено хьахийцалле а, из болх беш дац. Деха кораш а долаш, чу ловзаш кхокхарий мухи а болаш латт из. Из деррига а дишдеш да цу чу латта дукхача маьхе йола мебель, берий мелгеш, истолаш, кхыйола оборудовани талхаш латтилга.

Берий беш чӀоагӀа эшаш а лоархӀаме хӀама я да юрта бахача кхалнаха. Из ца хилар бахьан долаш балха ба ха йиш йоацаш багӀа-дукха коаной. Хаттар отт: берий беш хьалъь а мел эшачунца Ӏалашъяь а хилча хӀана латтеш из хьа ца елаш?

Берий беш шоашта лелае могаргдац яхаш ба «Экажевский» совхоза кулгалхой. Шу совгӀа ха я цар Назрановски Районого из гӀулакх шоашта дӀатӀаэца яха. Баьда, вовнаш лерг хьоккаш бац. Цар йоах, берий беш совхоза баланса тӀа латташ я, из хьалъьр а совхоз я, дӀахойодача хана цун балхаца дувзадена гӀулакх леладе декхарийла а совхоз я. МалагӀаш баьклув, малагӀаш харцлув къоастаде атта-м дац.

Маца хьаелларгья берий беш Экажкъонгий-Юрта? Цу хаттара доагӀаш дола жоп делча баькъехьа да Наьсрен халкъа депутатий Совета районни исполкомо.

Хьожаргда вай миста латт юртарча къахьегамхой культурни салаӀар.

— Ахкал замалахь-м сийрийна киноги хьажа вӀаштӀехьдоалар тха. — яхаш дувц «Экажевский» совхоза цхьоалагӀча отделене дикагӀйолча механизатора, Ленински комсомола республиканси преме лауреата Гайтов Татархана. — Цхьабакъда, Ӏай балхара чудаьхача сайрийна культурни салаӀа моттиг яц тха юрта. Укх шера хьалдаьд тӀона ахнанара фильмотеатр, тӀаккха шийлача заманa фу де деза оаха? 1973 шера денз наггахь а дӀа-са лела кино-клуб йоагӀа, кинофильм хьокхарца бисте боакнах цо а шийн болх. ХӀаьта тха безам ба дунеп хаттарашка юкъерча хьаьахкӀа лаьца ешача лекциега лалувгӀа, сакъердамеча концертага хьажа.

Цхьабакъда, теша хала да, цу йоккхача юртага нах шоай юрта бана ца хилар бахьан долаш ялх километр гаьна г. Назране аха безаш хилар.

1975 шера бенена лаьрхӀа цӀа хьалдир юрта. Пенаш хьал а детта, тхов тӀабахийтар, гӀалбаха бар юртахой. Кхы хӀама а ца деш баьнна дӀабахар гӀишлонхой. Шин шера лаьттар бенена лаьрхӀа цӀа даьсса. Цхьаннена а бала бацар бо хинна латтача цӀенна доал де. 1977 шера «Экажевский» совхоза кулгалхошта дагадехар цу цӀагӀа бани ца а ялаш. юртахошта амбулаторно дарба дергдола лорий пункт хьелла. Хоша ма дий, амбулатори а эпаш йолга, цхьабакъда, хӀана из воча хьале я. хӀана аьлча, бенена лаьрхӀа хьалдаь ма дарий из цӀа, цу чу даимак тӀувал латт. Пенаш тӀа, Ӏоуз хин тӀадамаш, помещене чу шийла хилар бахьан долаш медицински болхлой кальтош тӀера Ӏо ца йоахаш беш ба шоай болх.

Тахан вай деррига советски халкъ санна шоай балха тӀа толамаш доахаш, сийлахьча ленински парте XXVI съезда бахе беззача бесса наькъабаха гӀерташ шоай ниэ, хьинар па кходеш къахьегаш боахк Экажкъонгий-Юртара къахьегамхой. ТӀаккха, берий беш, бани, быта цӀа, культура цӀа санна йола учреждененеш хилалза ярг йоашилга хано ше дӀадеха гӀулакх да.

А.-Г. УГУРЧИЕВ.

Дог къона хьехархо

Шийн балха къайле, лакха говзал, вахаре боккха зеи болаш ва Цӏаьла районa Ангуши яхача юртарча № 1 болча юкъерча школа хьехархо Мадаев Леча Мартанаевич. Къона тӀехье лакха кхетам болаш кхееш цо из болх бу ер 40-гӀа шу да. Мадаев Лечас хьийхачарех дукха нах бе тахан лораш, юрта боахама говзанчаш, хьехархой, кхыбола специалисташ болаш юрта а республике а къахьегаш. Шийн балха опыт йоккха яле а, шийна ховчох тоъам ца беш, из болх кхы а дикагӀа тоабара книжкаш дешаш, кхыча хьехархошнара ше эйна дикалар хьа омадеш, шийн новкъосташца-хьехархошца дагаувлаш, из деррига дикадаршийн балха юкъехувлаш кхетам лу цо бераште.

Цун хӀара урок, вахаро дӀа ма деххара, чулоацаме, гойтара пособеех йизза я. ТӀехьаусаш долча бераща цо бу болх а бе шийн тайпара кӀоарга чулоацам болаш. Бераш дикагӀа кхетаргдолча тайпара, тӀехьабусаш болчарна юкъе ца хила гӀерташ цар къахьегаргдолаш чакхйоакх но хӀара урок, цудухьа цуй классе дукха бе дикея тӀехдикех дешаш, бараш. Цун маӀан фуд аьлча, эггара хьалха из да. Лечийна бераш дезилга, шоаьигӀадале, шийн болх безаш, цунна тӀаккхуваш, дог цӀена долаш вола хьехархо а из хилар.

И. ЯНОРСАЕВА.

●

Витаминаши вахари

Саги Ӏилман дунен тӀа даьнна ззараш шераш да. Цхьабакъда, 1880 шерага кхечналца Ӏилмане хайнадац дийна органиэм вӀара хилейза ярйоаца вещесташ дунен тӀа йолга. Эггара хьалха из теркалдаьд эрсий Ӏилмахочо Н. И. Лунина. Цо хьайбешта опыташ яьй, хьайбий цхьа группе искусственни кхача а телаш кхаьбай. Цу наха хоаш хиннад кхача белокех, хьоаналех, углеводех, минеральни тухех, хин латтилга. ХӀаьта вож группа шурийца кхаьбай. Н. И. Лунина гучадаьннад искусственни кхача буаш (белокаш, хьоаналаш, углеводаш, тухаш, хий дӀанхоечаш) хинна хьайбаш тӀехь-тӀехье эшалуш, юхера а дела дӀадоалаш хилар, хӀаьта шура мелаш хиннараш лерттӀа дегӀаухеш оидадувлаши хилар.

Лунина сакхийнад: долче, шурийца белокел, хьоаналел, углеводел, минеральни, тухел совнагӀа, кхы а дийна организм вӀара хилейза ярйоаца вещесташ а хила еза-кх. Цу веществаех витаминаш аьнна цӀи тиллай, хӀаьта гречески меттала даьккхача цун маӀан иштта да: вита — вахар, витамин — «вахара хилейза ярйоаца» вещесташ. Витаминаш баьцадаарех, сомех, кхыча продуктех йоаккхилга а хайна, уж Ӏомае эттаб Ӏилмахой. Таханерча дийнахьа Ӏилмана йовзаш я 20 совгӀа витамин, хӀаьта царех хӀарарр шин-шийн лоархӀам болаш е я.

Са деккар де цу даькъера знанеш йоацаши лаьрхӀа витаминаш Ӏомаеизеи болча цӀенноашта уж дӀайоввзийтар. Масала, шин цӀенненас цхьатарра продуктех тайп-тайпара кийчбе тарлу кхача. Цхьанна кийчбаьр шоргга витаминаш йоаккхаш, чӀоагӀа калорийни хургба из, хӀаьта шоллагӀчо кийчбаьчунца хейра витаминаш хургъац (йийна хургъа уж). Кхачанна баьцадаараш кийчдеча хана дагахьабе деза, тӀегӀоллара чкъор гар ма лу йиткъергӀа дӀаяккхо эзилга, хӀана аьлча чкъорацен цунна кӀалхех дукхагӀа хул витаминаш. Сом буача хана цхьаболча наьха оамал я Ӏамаш, кхореш, кхыбола сом чкъормабоалаш. Цхьабакъда, витаминаш дӀекховса безам болацехо из де мегаргдац. Баьцадаараш даша доккхача хана уж кийчдеь даллалца йоаккхаш йола ха лорве еза, хӀана аьлча температура цаьрна дукхагӀа ме Ӏатть, дукхагӀа эшалу витаминаш. Нагахьа самма баьцадаар чкъормадаьккха хуле, фево (кислородо) Ӏоттъьам а беш витаминаш йокаю, цудухьа цу тайпара баьцадаараш хи чу лоаттаде деза, хӀама тӀа а йилла. Цхьабакъда, хи чу лоаттадеш дукха ха дикхийта мегаргъац царга, хӀана аьлча витаминаш баьцадаарех дӀа а къесташ хила дӀаув. Баьцадераш чудаьдача хин борш-суп санна йола кхача хӀама кийчъяра пайда эца беза, хӀана аьлча баьцадаараш чуддеш йоккхача хенага хьежна витаминаш хургьа цу чу. Кхехкача хане Ӏанарца дӀаухеш йоь витаминаш, цудухьа аь кий тӀа а йилла кхехкае еза.

Баьцадаараши соми дукхагӀа бее, цер лорадергда шо дукхача лазарех.

Р. АРАКЕЛОВ,
республиканска санитарни просвещене ЦӀен инструктор.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

КЕРДАЧА ФИЛЬМАГА ХЬАЖА!

1981 шера 26 январа «Юбилейный» яхача кинотеатре дӀаьхоккха доладу
«ДАЙМЕХКА КӀУР»
яха бос-бола керда художественни фильм.
Свердловски киностуде даьккхача цу фильмa тӀа дувц сийлахь-воккхача эрсий Ӏилмахоче М. В. Ломоносова дешара лакхалешашка кхаьа гӀерташ баьча халача наькъах.
Керттера ролаш ловзераш: П. Вельяминов, В. Самойлов, И. Ледогоров, И. Фадеева.
Кино долалу: 8.40 — 10.20 — 17 сахьат даьлча.

ДЕШАРХОЙ ТЕРКАМГА!

1981 шера 24 январе «Юбилейный» яхача кинотеатро ВЛКСМ Грозненски городской комитеташи пионерийи школьникийи Цӏенцен цхьана ергья «Дина гӀулакхаш мела бераштa вй, чӀоагӀа бераштa уж эшац» яхача темагӀа йола городерча школий лакхерча классашкарча дешархой атеистически сайре.

Цун программе:
1. «Атеист» яхача агитбригада выступлени.
2. «Даймехка кӀур» яха бос бола керда художественни фильм.

Сайре дӀайолалу 15 сахьат даьлча.

1981 ШЕРА 24, 25 ЯНВАРЕ РЕСПУБЛИКАНСКИ ТЕАТРАЛЬНО-КОНЦЕРТНИ ЗАЛЕ (КЕРДАЧА ТЕАТРЕ) ХУРГЬЯ

Ф. ШИЛЛЕР
«КЕТАРЛОИ БЕЗАМИ»
яхача спектакля
ПРЕМЬЕРА

ГӀалгӀай меттала.
Спектакль йолалу 19 сахьат даьлча.
Театра помещени радиофикаци яь я, теист эрсий меттала йоаьх.

ВАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА

Грозненски аэропорто дӀахойт Грозвера дӀаухача самолеташ тӀа дукхаа шукъа моттигаш йолга. Аэрофлото льготаш тел. Агентства авиабилеташта заказаш дӀайиду телефонана 2-24-52.

Ца кхетар хатта йиш я Аэрофлота агентстве (Полежаева улицагӀа, 9/32, телефон 2-75-46). Иштта хатта йиш я Ленина улицагӀарча 94/100 Трансагентства кассашка. Аэрофлота кассаш я иштта г. Назрание, г. Малгобеке, г. Гудермесе, станице Орджоникидзевске, станице Наурске, Надтеречне.

Аэропорте лел № 106 йола автобус, из йолалу Орджоникидзе цӀерагӀча майдан тӀера. Телефон 2-36-06.

ТЕЛЕВИДЕНИ

24 ЯНВАРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — ӀуйранагӀа гимнастика.
9.05 — «Бераштa вахкарех лаьна». Ленинградера передача.
9.35 — «Шоана, хьй-ненай!».
10.35 — «Тха адрес — Советски Союз!».
10.55 — «Советски вахари».
11.35 — «Спортлото» 4-гӀа тираж.
11.35 — «Репетиция». Телевизионни документальни фильм.
12.05 — «СССР халкъа артиста Д. Журавлева дӀаеш А. Чехова произведенеш» яхача фильма-концерта премьера.
12.55 — «Таймыр» яхача ах — гӀайрен тӀара боле кхача». Продуктош шийлача лелаяра проблемах лаьца.
13.25 — ДӀадоах испански гитарист Бакверо Антонис.
14.00 — Эрмитаж. «XVII — XVIII бӀешерий Итале живопись».
14.30 — Кердаьхараш.
14.45 — Фильм бераштa. «Арттур». Телевизионни художественни фильм.
15.35 — «Завод — са кхел» — телевизионни документальни фильма премьера.
16.00 — Мультфильмий программа.
16.25 — Дагестана искусства мастерий а художественни коллективий а концерт.
17.10 — Горнолыжни спортах йола дунен кубок. МаӀа нах. Швейцарера передача.
18.20 — Политически обозреватела В. П. Бекетова беседа. «СССР экономически социальни дегӀайоалара керттера доставкаш яха проект юкъах».
18.50 — «Хьайбай дунен тӀа».
19.50 — «Тростник на ветру». Художественни фильма премьера. 1 серий.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Тростник на ветру» телевизионни художественни фильма 2 серий.
22.45 — Кег-солазаш хахкарах йола спорта Европа чемпионат. Нидерландашкара передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — «Ше лелар». Телевизионни документальни фильм.
8.45 — «Шахматни школа». Лоза бокъдурий класс.
9.15 — «ӀуйранагӀа почта». Музыкальни программа.
9.45 — «Эрсий къамаь».
10.15 — «Наьха школа».
10.45 — «Ӏан этюд». Эрсий а советски а поэтий стихаш.
11.15 — «Ӏилмий вахар».
12.00 — «Объектив».
12.30 — Центральни телевидененеи Еррасоюзни радиона эрсий халкъа инструментий академически оркестра концерт.
12.50 — «Саги закона».
13.20 — «Киноникъьбара клуб».
14.15 — «Идал-80». Останкино студера концерт.
16.35 — «Замахха» (гӀалгӀай меттала).
17.05 — Бераштa лаьрхӀа. «Фаьлгий парад». Телевизионни фильм.
17.35 — «Са мохка салте».
18.05 — «Фильм-концерт».
18.30 — «Искусства дунен тӀа» (гӀалгӀай меттала).
19.00 — «КӀира» яхача еженедельника приз ваккхара футболах йола дунен хьалхалта юкъера турнир. «Спартак» (Москва) — МТК (Венгри). 2 тайм.
20.00 — Къулбаседа Кавказа халкъий ловзараш. Черсий-Балкхарой ансамбле концерт. НӀстехьлча — фильм.
21.00 — «Басарий симфони». Телевизионни документальни фильм.
21.40 — А. Глазунов. «Раймонда». Фильм-балет.

11.00 — «Могавеэ». Ӏилмане-популярни программа.
11.45 — «ӀуйранагӀа почта». Музыкальни программа.
12.15 — «Советски Союз гоашон араьхьарча хьаьший бӀаргашца».
12.30 — «Юртара сахьат».
13.30 — «Музыкальни киоск».
14.00 — Г. Ферс. Б. Спитковский «Са сийна гӀайре». «Роман» яхача цыгански театра фильм-спектакль.
15.30 — «Дона коммунисташ». Шолл агӀа передача. «Хала ахнаь».
15.15 — «Киноникъьбара клуб».
17.15 — «Шун наькъатий дехарашца». Музыкальни программа.
18.00 — «Дунен халкъашта шкъара панорама».
18.45 — Мультфильмий программа.
19.15 — Съездий Кремлевски Легиона концерт отталеш я СССР-а Пачхьалкхан академически халкъий халкъаний ансамбль.
21.00 — «Ха».
21.35 — Спортивни программа. Гимнастикан спортах йола кубок. Швейцарера передача. Кег-солазаш хахкарах йола Европа чемпионат. Нидерландашкара передача.
22.50 — Кердаьхараш.

II ПРОГРАММА

8.00 — Документальни фильмай программа.
8.55 — «АБВГДейка».
9.25 — «Тха адрес — Советски Союз!».
10.00 — «Мирный». Телевизионни документальни фильм.
10.25 — Телевизионни музыкальни фильм.
11.30 — «БӀаргагувлар — теша хьалар».
12.45 — «Робин Гудах йола легенда». Мультфильм (Австрали).
13.30 — Телевизионни фильм.
14.00 — Парте XXVI съезда хетаду. «Даьхе, хьо сийле яллаца оаш ах». Республикански самодеятельни искусства политически вале телевизионни конкурс.
15.00 — Хоккеях йола СССР-а чемпионат. МаӀа нах. ЦСКА — «Спартак». Ленинградера трансляци.
17.15 — «Котало».
17.50 — Баскетболах йола СССР чемпионат. МаӀа нах. ЦСКА — «Спартак». (Ленинград) 2 тайм.
19.30 — «Ялат — яннара мотора».
19.00 — «Неделя» яхача еженедельника приз ваккхара футболах йола дунен халкъашта юкъера турнир. «Торпедо» (Москва) — «Академик» (Болгари). 2 тайм.
19.45 — Телевизионни документальни фильм.
20.00 — «Вийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.15 — Теннисах йола дунен халкъашта юкъера яхьаш. СССР сборни — Венгре сборни.
21.00 — П. И. Чайковский. 4 симфони.
21.40 — «КӀоригаш туракъ аргарою». Телевизионни художественни фильм.

25 ЯНВАРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — «Зарядка с дӀахетта!».
9.05 — СССР Пачхьалкхан академически эрсий хора концерт.
9.30 — «Гуржа бетта сахьат».
10.00 — «ГӀулакх лу Советски Союзе».

Тахан республике гӀоллей Грозней моркаш а йолаш, йоачаи а йоацаш, дохк а доаллаш, малхбоалехьара секунде 0 — 5 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилей фегара температура республике 0 — 5, Грозне 1 — 3 градус йӀовхал йолаш хилей тарлу.

Кхоаннен ломмей моркаш а йолаш, ломма цхьайолча моттигашка йоачаи а йолаш, дохк а доаллаш, ша билла а йолаш, тайп-тайпарча оагӀонашкахьара секунде 2 — 7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилей фегара температура бийсана 0 — 5, дийнахьа 3 + 8 градус йолаш хилей тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

САЛОӀАЧА ДЕНОШКА ХУРГДА

24 январь

В. И. Ленина цӀерагӀа культура Дворец. 10.00. «Даймохк, хьа сийна кали оал оаха» яхача политически илле республикански телевизионни фестивале даькъа лацара город Грознерча художественни самодеятельноста коллективий хьажар-конкурс. 11.00. Книжкай выставка. 19.00. Болх беш я кагирхой дискотека.

Н. К. Крупская цӀерагӀа культуре Дворец. 13.00. Болх беш я «Хургвола тӀемахо» яха халкъа университет. 18.00. Кагирхой салаӀара сайре.

Химикий культура Дворец. «Яздархочун денал» яха беседа. Гайдара книжкаех йола викторина. 14.00 Баскетболах йола спортивни яхьаш. 16.00. Духовой оркестра концерт. 17.00. Эстрадни музыкана хетаяь кагирхой сайре. 18.00. Социалистически яхье котбаьннарашта хетадаь «Тха кӀира» яха радиожурнал.

Пролетбата цӀерагӀа культура ЦӀа. 14.00. Болх беш я «Къона юрист» яха клуб.

Просвещене балхахой цӀа. 12.30. Болх беш я берий киноклуб. «Ленина веснеташа лахаргда вай» яха беседа. 13.00. Массе йоагӀорахьара кхетам луш саг хьалкхевара йола парте йоакхо» яха лекци.

А. М. Горький цӀерагӀа клуб. 16.00. Гойтаргда «Мух хьекхача болла бӀы» яха фильм.

25 январь

В. И. Ленина цӀерагӀа культура Дворец. 10.00. КПСС XXVI съезда хетадаь къахьегама коллективий художественни самодеятельноста хьажар. 11.00. Болх беш я «Фаьлг болча хьоашалгӀа» яха киноклуб. 19.00. Болх беш я дискоклуб.

Н. К. Крупская цӀерагӀа культура Дворец. 15.00. Болх беш «Ленинец» яха берий киноклуб.

Химикий культура Дворец. 10.00. «КӀай ладья» яхача клуба шахматни турнир. 11.00. «Тхо тимуровцаш — Гайдара бераш» яха берий утренник. 12.00. «Знаней дунен тӀа киноникъьбар». 14.00. Баскетболах йола спортивни яхьаш. 18.00. Социалистически яхье котбаьннарашта хетадаь радиожурнал.

Пролетбата цӀерагӀа культура ЦӀа. 14.00. Болх беш я педагогически знаней университет. 15.00. Болх беш да «Чебурашка» яха берий кинотеатр. 18.00. Кагирхой салаӀара сайре.

Просвещене балхахой ЦӀа. 15.00. Болх беш я музыка езарий объединени. «Музыкера фаьлг» яха лекци-концерт.

А. М. Горький цӀерагӀа клуб. 13.00. Болх беш я берий игротека. «Мичахьа яхбӀаьсти?» яха литературни викторина. 14.00. Болх беш да «Сийг» яха берий кинотеатр.

ФЕ ХИЛА

Сайрийна вай республика наькъашка каст-каста хаташ хул транспортаца дувзадена, вех чӀоагӀа лоза а беш.

ДукхагӀча даькъе нийслу из ӀейоагӀа транспортни средствашь наькъа йисте латтача наха тӀаеттаяларах. Цун бахьан — баьдийрзачул тӀехьагӀа бокъо йоацаш машинаш сиха леккар. Дукхача водителаша, гучох, кхетачу хургдац, сел сихъя шоаш машинаш лехкача хана цар шоаш мел боккхата кхерама кӀал оттабу. Цар теркалдац, хьалхашкахьара никъ дийнахьа санна шаьра баьдийирзача бӀарга ца гулга.

Сов сиха машин лаьлла вода водитель кхоавац лоацца юкъ мара ца йисача хана наькъа тӀа дукхьала хӀама нийсъелча, цунна ноккъара вале, тӀаккха цигга авари ю цо.

Ростовра Баку бодача наькъа тӀа Ачхой-Мартановски района ШаӀахнй-Юрта лалла кхаьчача хана город Грозне вахача «Жигули» яхача легковой автомобилa водитель В. А. Власова, шийн машен сов сихъярах из юхакъовла ца а могаш, наькъа йисте латтача автобуса тӀатехай, цхьабакъда, автобуса водитела Ш. С. Наврузова долла хӀама дань хиннад тӀехьашкахьара боагӀача водителашта цу тайпара хатар ца нийсдалийтара: габаритни лампаш хьалоттаьй, автобуса тӀехьашкахьа лотадаь солярка чу а долаш ведар оттаьй 25 метр гаьна. Из хатар хиннача метте ихо саг вийнав, цхьа саг чӀоагӀа лозаваь а волаш больнице вихьав. Из моттиг 1980 шера 31 декабре нийсъеннай. Иштта во бегаш ба машина сухалла бераш — из Ӏоажал ехелга да.

Наурски района Калиновски станице гӀолла «Москвич-412» № 41-54 ЧИМ яхача автомашинаца воагӀаш, Наурски АТП шофералла болх беш воача С. И. Жигулева машин сов сихъяьй, тӀаккха из юхакъовла ца а могаш, гӀашлочоа тӀатехай, наьха саг чӀоагӀа лозаваь больнице а хьош.

— ДӀадахача кӀирагӀа (15 январера 22 январе кхачалца) 16 наькъа-транспортни хатар хиннад республика наькъашка, 2 саг ве а вуш, 11 сага чоьнаш а ея.

НГӀАССР МВД ГАИ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Т е л е ф о н а ш: редактора — 9-24-08; редактора заместителя — 9-24-03; бехктохкама секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностех транспортех — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; письмой — 9-24-07; корректорска — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Т е л е ф о н ы: редактора — 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувла шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ00019. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 359.